

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Ельвіра ЛУЗІК

«__»_____ 2021 р

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма «Інноваційні педагогічні

технології в закладах вищої технічної освіти»

**Тема: «Педагогічне проектування навчально-виховного процесу в системі
військової підготовки технічного університету»**

Виконавець: студент групи ПП-527 групи Сергій БАЛАКІН

Керівник: доктор педагогічних наук, професор Ельвіра ЛУЗІК

Нормоконтролер: _____ Тамара МИХЕСВА
(підпис)

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка»
Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
ОПП «Інноваційні педагогічні технології у закладах вищої технічної освіти»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Ельвіра ЛУЗІК
«_____» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Балакіна Сергія Геннадійовича

1. Тема кваліфікаційної роботи «Педагогічне проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету» затверджена наказом ректора від «04» жовтня 2021 р. №2131/ст.

2. Термін виконання роботи: з 11 жовтня 2021 до 16 грудня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до першого, другого та третього розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків загальним обсягом 86 сторінок, з них обсяг основного тексту 74 сторінок, список використаних джерел нараховує 103 позиції.

4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Прикладні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету; Висновки до першого розділу; Розділ 2. Прикладні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету; Висновки до другого розділу; Розділ 3. Експериментальна перевірка моделі педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету; Висновки до третього розділу; Висновки; Список використаних джерел; Додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): 2 таблиці, 14 рисунків.

Календарний план-графік

№ з/пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Опрацювання, аналіз, реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження.	11.10.2021	
2.	Формування змісту кваліфікаційної роботи. Добір методів дослідження. Написання вступу до кваліфікаційної роботи. Погодження цих складових із науковим керівником.	16.10.2021	
3.	Написання 1, 2 розділів кваліфікаційної роботи. Ознайомлення керівника з їхнім змістом.	12.11.2021	
4.	Робота з опису організації педагогічного експерименту, аналізу отриманих результатів (3 розділ кваліфікаційної роботи).	20.11.2021	
5.	Обґрунтування на основі отриманих результатів рекомендацій. Оформлення роботи відповідно до вимог. Подання керівникові для читання. Підготовка доповіді і презентації для попереднього захисту кваліфікаційної роботи.	30.11.2021	
6.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	09.12.2021	
7.	Робота з виправлення недоліків у змісті та оформленні результатів проведеного дослідження.	14.12.2021	
8.	Подання остаточного варіанту кваліфікаційної роботи на кафедрі.	16.12.2021	
9.	Захист кваліфікаційної роботи.	24.12.2021	

Дата видачі завдання: «04» жовтня 2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Ельвіра ЛУЗІК

Завдання прийняв до виконання _____ Сергій БАЛАКІН

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Педагогічне проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету»: 91 сторінок, 99 використаних джерел та літератури, 5 додатків.

Об'єкт дослідження – НВП в системі військової підготовки студентів-майбутніх офіцерів в технічному університеті.

Предмет дослідження – зміст і технології педагогічного проектування НВП в системі військової підготовки ТУ.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати доцільність, розробку й експериментальне підтвердження ефективності методів педагогічного проектування НВП в системі військової підготовки студентів технічних університетів, як майбутніх офіцерів на основі підвищення пізнавальної активності, що забезпечить ефективність особистісно-орієнтованого навчання при формуванні теоретичних і практичних знання, умінь та навичок.

У кваліфікаційній роботі розкрито сутність педагогічного моделювання і проектування, описані прикладні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету на прикладі кафедри військової підготовки НАУ.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій науково-педагогічному складу щодо педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. У подальшому результати дослідження можуть бути використані в практиці професійної підготовки курсантів (студентів-майбутніх офіцерів запасу) кафедри військової підготовки НАУ, з метою формування в них високого рівня професійної готовності виконання завдань за призначенням.

БІНАРНА МОДЕЛЬ, ВІЙСЬКОВО-ОБЛІКОВА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ,
ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА, ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ,

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	7
1.1. Дослідження навчально-виховного процесу в системі військової підготовки як проблема педагогіки вищої освіти.....	7
1.2. Поняття педагогічного проектування освітніх систем.....	16
1.2.1 Проектування як педагогічний феномен.....	16
1.2.2 Сутність педагогічного моделювання й проектування.....	25
1.3. Військова підготовка в технічному університеті: її спрямованість, зміст й проблеми організації навчально-виховного процес.....	33
Висновки до першого розділу.....	40
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	41
2.1. Методологічні засади дослідження проблеми проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.....	41
2.2. Педагогічні умови проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.....	60
2.3. Загальна модель педагогічного проектування навчально- виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.....	62

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	68
3.1. Організація та проведення педагогічного експерименту.....	68
3.2. Аналіз результатів проведення педагогічного експерименту.....	70
3.3. Рекомендації щодо впровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес в системі військової підготовки технічного університету.....	74
Висновки до третього розділу.....	76
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах вірусної пандемії особливого поширення у вищій професійній освіті набула дистанційна форма навчання студентів. Дистанційне навчання є перспективною сферою розвитку освіти в умовах її цифровізації. Водночас таке навчання, на думку очільника українського МОНУ, у разі потреби дозволяє забезпечити індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти, а також неперервність освітнього процесу у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти. [6]

Нормативну базу організації освітнього процесу в технічному університеті складають: Конституція України; закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 року № 579; Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонська Декларація, м. Болонья, 19.06.1999); нормативно-правові документи Президента України, Кабінету Міністрів України; Міністерства освіти і науки України, інших міністерств та відомств; Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015); Міжнародний стандарт «Системи управління якістю» ISO 9001:2015; Статут технічного університету.

Основними завданнями технічного університету в організації освітнього процесу є провадження на високому якісному рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними спеціальностями, освітніми програмами (спеціалізаціями), наукової діяльності шляхом здійснення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі; забезпечення

органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності. [23]

Саме військова освіта спрямована на опанування військовослужбовцями, як об'єктами навчання, певною сукупністю теоретичних знань, практичних навичок і вмінь. Усвідомлення цього потребує від викладачів вищих військових навчальних закладів якісної підготовки майбутніх офіцерів, яка залежить від вирішення основних завдань: не лише оволодіння студентами військовими знаннями майбутньої професійної діяльності, а й оволодіння вміннями здобування нових знань, неперервного професійного зростання.

Сучасна система військової підготовки в ТУ здійснюється в умовах гібридної війни і тому підлягає постійному вдосконаленню. Подрібнення навчальних дисциплін та механічне розширення навчальних програм сприяють ускладненню навчального матеріалу, невиправданому зростанню обсягу інформації, складної для засвоєння студентів. Разом з тим, на сьогоднішній день спостерігається протиріччя між вимогами які суспільство ставить до студентів, як до майбутніх офіцерів, та можливостями реалізації цих вимог у ТУ. Так аналіз навчального плану свідчить, що кількість годин на засвоєння складного навчального матеріалу недостатнє. Аналіз вивчення вихідного рівня знань студентів показує, що для підготовки сучасного військового фахівця необхідно володіти значно більшим обсягом професійних знань. Подолання виникаючих суперечностей можливе лише за умов впровадження новітніх технологій підготовки, які сприяють зростанню якості навчання. Таким чином, однією з умов підготовки студентів, як майбутніх офіцерів, є формування пізнавальної активності студентів.

Ідею формування активізації навчання за допомогою наочності, шляхом активного спостереження і узагальнення, а також самостійного підведення підсумків, висловлювали педагоги Ф.А. Дістервег, І.Г. Песталоцці, М.І. Нещадим, В.В. Ягупов та інші. Різноманітні засоби активізації пізнавальної діяльності студентів були обґрунтовані у працях багатьох українських педагогів, таких як О.І. Білецький, Б.Г. Грінченко, О.Ф. Музиченко, В.І. Помогайба, О.П. Потєбня, С.Ф. Русова. Суттєві положення і висновки з проблеми активізації діяльності студентів

містяться і у працях А.С. Макаренка, О.О. Сухомлинського, С.Т. Шацького. Психологічний аспект досліджуваної проблеми розроблений у працях Л.С. Виготського, В.В. Давидова, О.М. Леонтьєва, Н.В. Менчинської, С.Л. Рубінштейна та інших.

Дидактичні та методичні основи активізації пізнавальної діяльності студентів надані у працях Л.П. Арістової, Ю.К. Бабанського, В.П. Беспалько, М.А. Данилова, Л.В. Занкова, В.І. Лозової, І.Я. Лернера, М.І.Махмутова, О.М. Матюшкіна, Д.Ф. Ніколенко, П.І. Підкасистого, О.М. Пехоти, М.Н. Скаткіна, Н.Ф. Тализіної, Г.І. Щукіної, І.Ф. Харламова, І.С. Якіманської та інших. Вивченню різних аспектів процесу активізації пізнавальної діяльності студентів присвячені праці багатьох відомих педагогів і психологів: А.М. Алексюка, С.І. Архангельського, В.М. Вергасова, В.М. Володька, С.І. Зінов'єва, В.Я. Лузік Е.В., Ляудис, Р.А. Нізамова, В.А. Семиченко та інших. У педагогічній теорії та практиці проблема активізації пізнавальної діяльності в процесі навчання не є новою. На всіх етапах розвитку педагогічної думки до цієї проблеми зверталось багато вчених, педагогів-практиків. Разом з тим, незважаючи на великий обсяг робіт з проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів, слід відмітити, що існують питання, які потребують подальших теоретичних і практичних розробок. Формування пізнавальної активності майбутніх офіцерів в процесі військової підготовки в ТУ ще не було предметом окремого наукового дослідження. Актуальність цієї проблеми та її недостатнє наукове та організаційно-методичне опрацювання обумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні доцільності, розробці й експериментальному підтвердженні ефективності методів ПП НВП в системі військової підготовки студентів технічних університетів, як майбутніх офіцерів, на основі підвищення пізнавальної активності, що забезпечить ефективність особистісно-орієнтованого навчання при формуванні теоретичних і практичних знання, умінь та навичок.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати особливості НВП військової підготовки студентів ТУ.

- З'ясувати умови педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету .
- Розробити дидактичну модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.
- Розробити загальну модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету .

Об'єктом дослідження є НВП в системі військової підготовки студентів-майбутніх офіцерів в технічному університеті.

Предметом дослідження є зміст і технології педагогічного проектування НВП в системі військової підготовки ТУ.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження:

- теоретичні (аналіз, синтез, класифікація, порівняння, узагальнення, аналогія, систематизація, типізація, моделювання) використані з метою вивчення історичної, педагогічної літератури і визначення концептуальних умов дослідження, уточнення сутності та структури пізнавальної активності студентів-майбутніх офіцерів НВП в системі військової підготовки ТУ;
- емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування, експертні оцінки, самооцінки) для визначення рівня пізнавальної активності студентів-майбутніх офіцерів в НВП.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше розглянута дидактична модель формування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету на прикладі КВП НАУ.

удосконалена загальна модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.

розроблено дидактичну та загальну модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.

подальшого розвитку набули теоретичні й методичні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій науково-педагогічному складу щодо педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. У подальшому результати дослідження можуть бути використані в практиці професійної підготовки курсантів (студентів-майбутніх офіцерів запасу) кафедри військової підготовки НАУ, з метою формування в них високого рівня професійної готовності виконання завдань за призначенням.

Апробація отриманих результатів була проведена базі кафедри військової підготовки НАУ, було залучено 58 студентів. Експеримент проводився у двох навчальних взводах на першому році навчання на кафедрі військової підготовки Національного авіаційного університету. Окремі аспекти експериментальної методики перевірялися на навчальних зборах у військових частинах ЗСУ. Педагогічний експеримент проведено 2021 навчальному році і охопив чотири етапи.

Актуальність даної теми була опублікована у збірнику НАУ у тезах магістранта «Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії Здобувача вищої освіти на кафедрі військової підготовки в умовах дистанційного навчання» в збірнику «Актуальні проблеми вищої професійної освіти Збірник наукових праць» у 2021 році.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

1.1. Дослідження навчально-виховного процесу в системі військової підготовки як проблема педагогіки вищої освіти

Річна національна програма під егідою Комісії Україна — НАТО на 2021 рік (далі — Програма) є системним документом, який містить опис реформ за відповідними напрямками, визначає їх стратегічну мету, цілі, пріоритетні завдання, необхідні для забезпечення ефективної планомірної реалізації закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору.

Україна вживає заходів для інтенсивної взаємодії з НАТО та державами — членами Альянсу з метою реалізації рішень стосовно євроатлантичних прагнень України, які зафіксовані в Декларації Бухарестського саміту, прийнятій главами держав і урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради в Бухаресті 3 квітня 2008 року. [89]

Протидія збройній агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України, а також захист і відновлення прав громадян України, які постраждали від збройного конфлікту та/або перебувають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, є пріоритетними завданнями держави Україна.

Поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, вплинуло на порядок денний євроатлантичної

інтеграції. Головне завдання Програми полягає у мінімізації негативного впливу пандемії на темпи та спектр реформ, що наближують Україну до членства в НАТО, зробивши їх більш планомірними, цілеспрямованими і зорієнтованими на конкретний результат.

Окрему увагу у Програмі приділено питанням поглиблення взаємодії з НАТО у рамках отриманого Україною у 2020 році статусу партнера розширених можливостей. [89].

Одним з найважливіших напрямів реформування вищої військової освіти є її стандартизація, що набула чинності відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [23]. У Законі України «Про освіту» вказується на необхідність виведення освіти України на рівень розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних і організаційних завдань. У цьому контексті, завданням військової освіти на сучасному етапі, за досвідом розвинутих країн світу, є підготовка військових фахівців – професіоналів широкого профілю, які відповідають потребам військ.

Якісний розвиток ЗСУ обумовив необхідність поступового переходу до професійної армії. Військовий професіоналізм, розвиток якого є одним із головних аспектів Державної програми реформування та розвитку ЗСУ, розглядається багатьма військовими дослідниками «під двома кутами зору: професіоналізм – як належність до певної соціально-професійної спільноти і професіоналізм – як рівень підготовленості» [66]. У Програмі визначено, що основним джерелом підвищення військового професіоналізму є забезпечення відповідного рівня підготовки усіх категорій військовослужбовців. Однак за сучасних умов розвитку суспільства і світового науково-технічного прогресу простежується «поступове розширення діапазону військової професійності», тому «військовим кадрам уже недостатньо оволодівати суто військовими дисциплінами, необхідні більш різноманітні глибокі знання» [67].

Питання військово-професійної підготовки і формування професійних та інших службово важливих якостей майбутніх офіцерів досліджувалися багатьма військовими педагогами, наприклад Ягуповим В.В. На нинішньому етапі розвитку

системи військової освіти, як відзначають В.А. Кортенко, О.Ю. Сагун і Б.Н. Шупель, «об’єктивно існує завдання щодо генерації нового покоління офіцерів, які б володіли не тільки сукупністю військово-наукових знань, умінь і навичок, адекватних вимогам комплектування майбутніх ЗСУ військовими професіоналами, але й мали новий інтелектуальний менталітет, що дозволяв би їм більш чітко орієнтуватись у службовому середовищі та швидко адаптуватися до реальних потреб служби у військах в умовах швидкого соціально-економічного і науково-технічного прогресу» [46]. Ми поділяємо думку багатьох дослідників, які визнають, що перебування військової освіти України у стані докорінної зміни своїх теоретичних і методичних засад породжує цілу низку актуальних проблем, які супроводжують, а подекуди і суттєво гальмують процеси її реформування.

Згідно з наказом Міністра оборони від 13.04.2019 № 221 / 217 зміст вищої освіти військових фахівців – обумовлений метою та потребами держави, суспільства та ЗСУ вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду, громадських, професійних якостей майбутніх військових фахівців, що формуються у навчально-виховному процесі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки та військової справи. Він визначається в освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) випускників вищих військових навчальних закладів, інших нормативно-правових актах Міністерства освіти і науки молоді та спорту України та МО України.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника ВВНЗ відображає мету освітньої та професійної підготовки військового фахівця, визначає місце фахівця в структурі ЗСУ та вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему службових функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації. В ОКХ випускника вищих військових навчальних закладів узагальнюються вимоги держави, суспільства та МО України, Генерального штабу ЗСУ до офіцера певного освітньо-кваліфікаційного рівня та спеціальності.

Зміст навчання військових фахівців – це науково, методично та дидактично обґрунтований навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття вищої освіти і кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем, спеціальністю та

спеціалізацією за спеціальністю підготовки випускників вищих військових навчальних закладів. Зміст навчання та методологія його засвоєння визначаються освітньо-професійною програмою, структурно-логічною схемою підготовки військових фахівців, навчальним планом, програмами навчальних дисциплін, іншими нормативно-правовими актами та відповідною навчальною і навчально-методичною літературою.

Серед актуальних теоретичних і практичних проблем вищої військової освіти України в сучасних умовах її реформування і стандартизації педагоги-дослідники виділяють такі:

- обсяг і зміст військової дисципліни, що не повною мірою відповідають сучасним вимогам розвитку військової справи і потребують визначення закономірностей – детермінант та опори на встановлення загальних принципів військової освіти, на яких повинні базуватися технологічні процеси формування професійних й інших службово-важливих якостей майбутніх військових фахівців;

- впровадження складових системи стандартів вищої військової освіти в навчальний процес ВВНЗ, причому особливе місце у цій низці проблем посідає «недостатня готовність службових осіб до впровадження нових засобів діагностики» [72; 54];

- гуманізація і гуманітаризація навчально-виховного процесу ВВНЗ, пов'язані з необхідністю подолання кризових явищ у суспільстві (шляхи виходу з яких переважна більшість дослідників вбачає в інтеграції професійної і гуманітарної підготовки, пристосуванні технології навчально-виховного процесу до законів психології та людської фізіології);

- підвищення якості підготовки військових фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, вирішення яких вбачається дослідникам «умовою нормального процесу відтворення суспільства», а шляхами розв'язання пропонуються «поширення різних педагогічних технологій», «новації в освіті, що відповідають найістотнішим сучасним тенденціям розвитку науки, культури і суспільного життя» [33];

- формування творчого мислення військового спеціаліста, здатного продуктивно вирішувати складні питання військово-професійної діяльності (шляхи до розв'язання дослідники бачать у «перебудові процесу навчання у ВВНЗ на підставі інтеграції як навчальних дисциплін, так і навчального процесу в цілому, з наукою і майбутньою практичною діяльністю офіцерських кадрів» [14; 27], а також у діалектичному взаємозв'язку традиційних та інноваційних методів і форм навчання і виховання;

- системна організація військової освіти, вирішення питань її цілісності, наукової обґрунтованості (шляхи виходу вбачаються у створенні «єдиної дидактичної системи у військових закладах освіти, підвищенні психологічного обґрунтування навчального процесу, впровадженні новітніх технологій та навчальних програм») [14];

- вихід на рівень освіти розвинутих країн світу (причому діапазон думок дослідників вельми широкий: «від ствердження необхідності якомога більшого прийняття західних моделей до категоричного заперечення будь-яких запозичень», істина – десь посередині) [71; 77];

- забезпечення військових науково-педагогічних кадрів у зв'язку з переходом на ступеневу освіту і поширенням кола гуманітарних дисциплін та поглибленням змісту військово-спеціальних курсів (шляхи до розв'язання вбачаються в організації системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів і організаторів навчального процесу, яка повинна забезпечувати не тільки формування, а й часто «зміни системи настанов цінностей, поглядів, стереотипів військово-педагогічної діяльності, яка склалася, на основі глибокого вивчення та усвідомлення досягнень психології і педагогіки вищої військової школи, відображення загальних рекомендацій у практиці викладання конкретних навчальних дисциплін») [65].

Натомість, як констатують військові дослідники, в педагогічній літературі однозначно узгодженого вирішення цих проблем немає, але це можливе за умови дотримання певних принципів, які мають реалізовуватися в процесі підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ. До таких принципів дослідники відносять: а) принцип втілення

парадигми військової освіти, в основі якої лежить нова гуманістична концепція людського розвитку як самовираження, самоактуалізації, самореалізації особистості; б) принцип урахування освітніх запитів і потреб особистості в межах сучасної концепції військової освіти; в) принцип об'єктивізації: відповідності змісту освіти об'єкту діяльності та функціям, які належать виконувати військовим фахівцям; г) принцип багаторівневості підготовки військових фахівців, спадкоємності та доступного ускладнення змісту освіти; д) принцип синхронізації: збалансованого узгодження в навчальних планах і програмах загальноосвітньої, професійно-орієнтованої, військово-спеціальної та воєнно-наукової підготовки фахівця; е) принцип взаємодії, взаємообумовленості складових та компонентів змісту військової освіти; є) принцип конструктивності: збереження попереднього позитивного досвіду, його переосмислення і інтегрування в нове ціле на сучасних світоглядних та методологічних засадах .

Отже, процес формування професійних якостей майбутніх офіцерів у ВВНЗ повинен становити логічно-пов'язану і старанно відпрацьовану систему підготовки, що базується на визначених детермінантах і принципах. Так, М.І. Науменко [43] визначив складові двох етапів дидактичного процесу системи військової підготовки, перший з яких базується на першій, другій та третій детермінантах, другий – на четвертій і п'ятій. До складових першого етапу дидактичного процесу вони віднесли: «визначення і опис мети, задач, умов та засобів навчання, створення пізнавального інтересу, створення умов, щоб випереджальне уявлення про майбутню професію стало двигуном підвищення ефективності навчання, вибір змісту навчання, його конструювання, методики подання навчального матеріалу на різних організаційних формах занять, забезпечення активної цілеспрямованої та результативної роботи слухачів, надійність і дієвість перевірки якості досягнення мети навчання...», а також коригуючу діяльність. Складовими другого етапу дидактичного процесу ВВНЗ визначено: «індивідуалізовану спрямованість на розвиток особистості, урахування психофізіологічних особливостей, розвиток мислення та творчості, програми поглибленого вивчення, динаміку інтелектуального розвитку (рівні оволодіння знаннями), оволодіння запропонованими принципами самостійної роботи тощо» [64, 12]. При цьому

більшість дослідників одночасно визначають нагальну потребу в часткових методиках, які в контексті визначених етапів та аспектів збагачують військову дидактику конкретними даними, щодо вдосконалення дидактичного процесу ВВНЗ і формування професійних та інших службово важливих якостей майбутніх офіцерів у цілому, так і дослідження авторських навчально-виховних методів і особливостей процесів формування окремих службово важливих якостей фахівців або груп цих якостей та їх проявів у військово-професійній діяльності. [67]

Військовий науковець М.І. Нещадим зазначав, що «підготовка військових фахівців усіх рівнів та ланок управління у вищих закладах освіти та бойова підготовка у військах повинні розглядатись як єдиний та безперервний процес підвищення їхньої кваліфікації. Ця єдність припускає впровадження елементів реальної військово-професійної діяльності у сферу системи підготовки на самих перших її етапах і водночас активне проникнення навчання у практичну діяльність» [67]. Одним із найважливіших завдань, яке, на погляд Головного управління кадрової політики МО України, потрібно розв'язати для переходу до реальної системи безперервної підготовки військових фахівців, є «постійна і об'єктивна оцінка професійної відповідності військових фахівців» на всіх етапах підготовки, що потребує «створення методик і організаційних форм для об'єктивної оцінки рівня розвитку особистісних якостей військовослужбовців, розробки науково-методичного інструментарію для оцінки» [72, 55]. Це й було покладено в основу запровадження на державному рівні нового механізму атестування офіцерів на всіх етапах служби у військах [56, 4], що свідчить про зростання уваги до проблем формування професійних та інших службово важливих якостей майбутніх офіцерів у навчально-виховному процесі ВВНЗ та методів їх оцінювання.

Військові дослідники вважають, що «зміни в суспільстві вимагають розробки та поширення різних педагогічних технологій, що мають допомогти Україні увійти в міжнародну спільноту» і вказують, що «новації в освіті... є конче необхідними для подальшого вдосконалення системи освіти» [33], доводять, що «збільшення обсягу знань і практичних навичок, необхідних сучасним військовим фахівцям, суперечить установленим нормам навчання», а усунути цю суперечність можливо тільки

«загальною інтенсифікацією і підвищенням якості навчального процесу через запровадження нових форм і методів навчання», причому **основним фактором ефективності виступає систематична праця студентів – майбутніх офіцерів і систематична оцінка викладачами їхніх професійних знань, умінь та навичок** [68]. Аналогічної думки щодо зумовленості впровадження педагогічних інновацій необхідністю підвищення ефективності процесу формування професійних і особистісних якостей випускників ВВНЗ, зокрема військових фахівців, і поліпшення їхньої професійної підготовки дотримуються педагоги: Т.А. Алексеєнко [4], Л.М. Артюшина [7], Н.Б. Булгакова [11], О.Є. Коваленко [52], Е.В. Лузік, В.А. Талалаєв [77], В.Б. Толубко, А.І. Сбітнев, О.Ю. Пермяков і Л.А. Пономаренко [73,], І.О. Хорєв [96], І.М. Шалімова [73], Н.І. Шиян [97] та ін. Слід зазначити, що більшість педагогічних досліджень ілюструє зростання уваги до проблем формування професійних якостей майбутніх офіцерів.

Система підготовки молодших офіцерів (запасу) в Україні, недостатньо відповідає векторам розвитку національного сектора безпеки і оборони (а перш за все його кадрового сегменту). Вона вимагає принципово серйозного реформування, в т.ч. із урахуванням чинників соціально-економічного та морально-психологічного характеру. Пропонується оптимізувати розподіл підготовки за військово-обліковою спеціальністю з урахуванням специфіки регіональних вищих навчальних закладів (технічних, економічних і т.п.).

Таким чином, вдосконалення навчально-виховного процесу в системі військової підготовки як проблема педагогіки вищої школи на думку педагогів-науковців може бути успішно здійснено за допомогою педагогічного проектування.

1.2 Поняття педагогічного проектування освітніх систем

1.2.1 Проектування як педагогічний феномен

В гуманітарній сфері поширилося поняття „проектування”, що склалося в технічних галузях знань до середини ХХ сторіччя. У педагогічній дійсності в 20-і

роки ХХ сторіччя педагогічне проектування виник як феномен й закономірно відобразив одну із сучасних тенденцій культурно-історичного розвитку. Його основною характеристикою є те, що воно виступає як *сутнісний компонент способу життєдіяльності будь-якої людини, що є присутнім у всіх сторонах її діяльності*.

Отже, проектування багатоаспектний культурно-історичний феномен (рис. 1).

Проектувати – становити проект, робити припущення, намічати план .

Проектна діяльність в освіті – спрямована на створення нових форм поведінки, свідомості, мислення педагога, а потім уже на створення нових зразків освітньої практики, неіснуючих систем практичної діяльності, на перетворення вже сформованих систем. Проектування нових видів практики утворення можна розглядати як один із шляхів вирішення дуже важливого завдання: подолання протистояння теорії й практики (В. В. Давидов) [14].

Поняття „проект” має кілька значень, Відповідно до теорії соціального проектування, *проект* – це опис характеристик ідеального, бажаного майбутнього, необхідного стану системи („стрибок у майбутнє”).

Проект (від лат. „кинутий уперед”) – 1) план, задум, 2) розроблений план, сукупність документів (розрахунків, креслень і ін.) для створення якого-небудь спорудження або виробу, 3) попередній текст якого-небудь [27].

Проект – це обмежена в часі цілеспрямована зміна окремої системи із установленими вимогами до якості результатів, можливими рамками витрати засобів і ресурсів і специфічною організацією (А. М. Новиков) [24].

Педагогічний проект – мотивований, цілеспрямований, випереджувальний спосіб зміни педагогічної дійсності, педагогічного супроводу й педагогічної підтримки цієї діяльності (О. Г. Прикот).

З’ясовано, що всі ці визначення мають відношення до педагогіки. По-перше, проект – це попередній (можливий) текст якого-небудь документа. Визначимо інше поняття, де проект розуміють як деяку акцію, сукупність заходів, об’єднаних однією програмою або в організаційну форму цілеспрямованої діяльності. Роботу фахівців у таких проектах не називають проектуванням. У цьому значенні в навчанні

застосовується термін „проект як форма дослідницької діяльності тих, хто навчається" [25].

Як приклад, можна відзначити один із самих грандіозних міжнародних проєктів – це Інтернет. Значення проєкту – діяльність по створенню (виробленню, плануванню, конструюванню) якої-небудь системи, об'єкта або моделі. Що стосується проєктування й конструювання, то їх різниця також носить досить відносний характер. Але все-таки відмінність бачимо у тому, що проєктування може бути й теоретичним (на папері або комп'ютері), а конструювання допускає матеріальне (реальне) втілення проєктної діяльності.

Поняття «педагогічна діяльність», за В.В.Ягуповим, - це діяльність педагога в навчально-виховному процесі, яка спрямована на вирішення педагогічних завдань і послідовне здійснення аналітичного, конструктивного й виконавського етапів, також має яскраво виражений проєктувальний характер. Діяльність педагога, що реалізує творчий підхід, включає, як правило, наступні етапи: аналітичний або етап орієнтації в проблемній ситуації; етап проєктування способів і засобів педагогічного впливу, досить ефективних для досягнення цілей у сформованих умовах, етап реалізації або втілення цілей і передбачуваних способів їхнього досягнення в реальні ефекти розвитку особистості учнів [31].

Н.В. Кузьміна [27], визначаючи структуру діяльності викладачів, виділила п'ять її педагогічних здібностей: *гностичні здібності, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні*.

Гностичні здібності проявляються у швидкому й творчому оволодінні методами навчання й винахідливості способів навчання, *проєктувальні* – у здатності представляти кінцевий результат навчання, що виховує, у завданнях, розташованих у часі на весь період навчання; *конструктивні* – у створенні творчої атмосфери співробітництва, в умінні побудувати урок найбільшою мірою відповідний заданій меті, *комунікативні* – у встановленні педагогічно доцільних відносин; *організаторські* – у виборчій чутливості до способів організації діяльності учнів і самоорганізації власної діяльності. Ці складові взаємозалежні й найчастіше перетинаються. Вони описуються через систему відповідних умінь, а їхня реалізація

вимагає від педагога відповідних педагогічних здібностей: перцептивно-рефлексивних, пов'язаних з особливою чутливістю педагога, й проєктивних, які в цілому забезпечують можливість створення нових, продуктивних способів навчання. На етапі військової підготовки студент (курсант) і викладачі реалізують такі педагогічні здібності, як проєктувальні. Специфіка *проєктувальних здібностей* педагогічної діяльності полягає в тому, що вони пов'язані з рядом інших здібностей і спрямовані на реалізацію перспективних завдань навчання й виховання, визначення стратегій і способів їхнього досягнення, на відміну від конструктивних здібностей, що забезпечують конструювання педагогом власної діяльності й активності слухачів з урахуванням ближніх цілей навчання й виховання.

Отже, педагогічна діяльність у цілому носить проєктувальний характер, тому *виділяється специфічний вид діяльності педагога – педагогічне проєктування* (рис.1). Власне педагогічне проєктування і його положення досліджувалися Н. Г. Алексєєвим, В. С. Безруковою, В. П. Беспалько, Е. С. Заїр-Беком, А. М. Новиковим, О. Г. Прикот, І. С. Якиманською й ін. [9, 15, 32]. Однак, незважаючи на інтенсивні пошуки вчених з метою створення єдиної теорії педагогічного проєктування, поки що залишаються слабо вивченими питання термінології даної проблематики, її змістовне наповнення. Тому ми вважаємо за доцільне розглянути і доповнити загальноприйняті в педагогіці поняття.

До теперішнього часу відсутнє єдине трактування *терміна „педагогічне проєктування”*. У літературі зустрічаються такі варіанти: 1) ціннісно-орієнтована, глибоко мотивована, високо організована, цілеспрямована професійна діяльність по зміні педагогічної дійсності (О. Г. Прикот); 2) визначення педагогічного проєктування в контексті „вирощування” новітніх форм спільності педагогів, учнів, педагогічної громадськості, нових змістів і технологій утворення, способів і технологій педагогічної діяльності й мислення (В. А. Болотов, Е. І. Ісаєв, В. І. Слободчиков); 3) діяльність, спрямовану на розробку й реалізацію освітніх проєктів, під якими розуміються оформлені комплекси інноваційних ідей в утворенні, у соціально-педагогічному русі, в освітніх системах і інститутах, у педагогічних технологіях (В. М. Борисова [9]); 4) діяльність, здійснювану в умовах

освітнього процесу й спрямовану на забезпечення його ефективного функціонування й розвитку; цілеспрямована діяльність зі створення проекту як інноваційної моделі освітньо-виховної системи, орієнтованої на масове використання й обумовлене потребою вирішення актуальної проблеми, носить творчий характер, опирається на ціннісні орієнтації його учасників. (Н.О. Яковлева [97]).

Відомо, що потреба в проектуванні виникає за умови, якщо знайдено нову можливість вирішення існуючої проблеми. Створення відомого відомим способом зводить проектування до рівня звичайної розробки тої або іншої педагогічної конструкції. В умовах військової підготовки студента (курсанта) ТУ ми приймаємо за основу визначення проектування як *діяльності*, і в її *структурі* виділяємо й описуємо *наступні складові*:

- *ціль* (як ідеальне подання кінцевого результату);
- *об'єкт проектування* (об'єкт проектування визначається залежно від підходу, на якому він ґрунтується);
- *суб'єкт проектування* (педагог або група фахівців; суб'єктам проектування повинні бути властиві наступні характеристики: творче мислення й здатність до винахідництва; професіоналізм і висока працездатність; суспільно значимі ціннісні орієнтації; здатність передбачати наслідки перспективних змін дійсності, реалізованих у педагогічному проекті);
- *засоби проектування* (законодавчі акти, схеми, таблиці, ключові теоретичні положення й т. ін.);
- *методи проектування* (залежать від проблеми й предмета проектування – це об'єктивні критерії, суб'єктивні критерії вибору методів проектування залежать від особливостей самих суб'єктів проектування, від того набору методів, якими вони володіють);
- *результат проектування* (педагогічний проект).

Для реалізації проектування НВП в системі ВП ТУ вважаємо за доцільне розглянути технології та методи, які має проектування, серед яких – прогнозування, планування, проблематизація й т. д.

Прогнозування – це опис характеристик майбутнього об'єкта, проектування – його побудова. Результатом першого виступає абстрактне подання майбутнього об'єкта, другого – конкретна, детальна його побудова. Прогноз оцінюється, виходячи з відповідності дійсності, а проект – з відповідності поставленій меті.

Планування – це невелика частина проектувальної діяльності педагога, використовується на всіх її етапах. План – це форма фіксації послідовної реалізації проекту. У проекті представлені: будова, вид, елементи об'єкта, а в плані – приписання його переходу з одного стану в інший. Крім того, як відзначають В. В. Краєвський і І. Я. Лернер [47, 51], „проект – індивідуальна уява вчителя про власну майбутню діяльність.... Не всі елементи такої уяви можуть і повинні включатися в план. Частина інформації залишається в його педагогічній свідомості. Проектування лише в остаточному варіанті, лише в підсумку знаходить своє втілення (притім неповне) у плані”.

Проблематизація – це аналітичний процес роботи в проблемному полі (*проблемне поле* – це частина предметної області теоретичного або практичного знання людства, у якому є невирішені задачі, непізнані розділи й питання) з метою виділення проблеми або ряду проблем для наступного їхнього розгляду або вирішення. Отже, проблематизація починається з окреслення й позначення (короткого іменування) проблемного поля або його частини, в якому розглядається ситуація й формулюється проблема загалом, задаючи тільки вектор напрямку пошуку проблеми або ряду проблем для наступного їхнього вирішення. Наступним кроком проблематизації може бути висловлення (позначення, виділення) тих ракурсів, кутів зору, під якими може розглядатися запропонована проблема. При визначенні умови розгляду проблеми, тобто розгляду її не взагалі, а під певним кутом зору, відбувається звуження, конкретизація, уточнення проблеми. А розгляд загальної проблеми під різними кутами зору (можливо в різних ситуаціях або різних умовах виникнення) призводить до формулювання декількох аспектів цих проблем, які можна назвати складовими вказаної проблеми .

Таким чином, проектування педагогічної системи та її окремих складових є одним із найважливіших видів професійної діяльності педагога. Необхідність проектування педагогічної діяльності викладача обумовлена низкою причин :

- *по-перше*, актуальністю проблеми підняття ефективності всього педагогічного процесу в системі підготовки: “У самій своїй основі педагогічна праця стоїть близько до наукового дослідження. Ця близька спорідненість полягає передусім в аналізі фактів і необхідності передбачення..., а без уміння передбачити педагогічна праця перетворюється для вчителя в муку” [74], – підкреслював В. О. Сухомлинський;

- *по-друге*, необхідністю поступового переходу на гуманістичні парадигми навчання і виховання студент (курсант), яка також визначає смислове та ціннісне підґрунтя педагогічної діяльності викладача: „власне педагогічна дія – це пробудження та непомітне „вирощування” суб’єктності в іншій людині. Педагогічна реальність – це залучення людини до смислу, а не тільки до знання” [34];

- *по-третьє*, ствердженням нового продукту навчально-виховного процесу, який здатний до самовизначення, самоорганізації, самоактуалізації у мінливих умовах сучасності: педагог-гуманіст, слушно зазначає Г. О. Балл, – „...своїї позиції учневі не нав’язує: адже він не тільки любить його, а й поважає...”. Ця повага втілюється, зокрема, в наступному: у шануванні особистої гідності учня, у врахуванні, настільки це можливо, його уподобань і бажань при визначенні або конкретизації цілей навчання і способів їх досягнення, у цілком серйозному ставленні до його думок [4].

Таким чином, проектування – це „інтелектуальна за своїм характером пильність, основне призначення якої полягає у дослідженні, передбаченні, прогнозуванні, оцінюванні наслідків реалізації тих чи інших задумів, шлях створення спеціальних інтелектуальних засобів трансформації задумів через проекти нових технологій, засобів, систем людської діяльності” [6].

Підсумовуючи вищевикладене, ми прийшли до висновку, що проектування – складний процес, в якому тісно пов’язані логічні методи, основані на досягненнях теорії моделювання, математичної статистики, теорії інформації, теорії імовірності, теорії множин, теорії алгоритмів й інтуїтивні методи, що ґрунтуються на

кваліфікації та досвіді проектувальника з врахуванням вимог наукової організації праці, положень інженерної психології і ергономіки. У загальних рисах проектування полягає в аналізі проектної ситуації (зборі і уточненні інформації), синтезі (пошуку) і оцінці рішень.

Характерною особливістю проектування, на думку В. В. Давидова, є не вивчення того, що вже існує, а створення нових продуктів і одночасно пізнання того, що лише може виникнути [25].

Отже, *педагогічне проектування* – це створення конкретних образів майбутнього, конкретних деталей розроблених педагогічних програм. Його зміст передбачає, що:

– проектування чи створення проектів – це попередня розумова діяльність викладача щодо організації своєї педагогічної діяльності та діяльності студент (курсант) ;

– характерними його властивостями є ідеальний характер дій і його спрямованість на утворення чого-небудь у майбутньому в навчально-виховному процесі;

– педагогічне проектування пов'язано з проблемною організацією мислення і діяльності викладача та студента (курсанта) .

Про складність змісту поняття „педагогічне проектування” свідчать різні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених до його визначення (табл.1).

У широкому значенні педагогічне проектування – це:

– комплексний аналіз попередньої інформації щодо визначення цілей дидактичної програми спільної діяльності суб'єктів педагогічного процесу;

– оцінювання результатів функціонування спроектованої педагогічної системи.

В. М. Монахов визначає чотири можливих результати педагогічного проектування:

- 1) педагогічна система;
- 2) система керування освітою;
- 3) система методичного забезпечення;
- 4) проект освітнього процесу.

Визначення поняття „педагогічне проектування

Автор	Зміст поняття	Джерело
Н. В. Кузьміна	Проектування – це формулювання стратегічних завдань, що забезпечується конкретизацією мети і визначенням системи завдань, плануванням діяльності учнів на довгостроковий період, плануванням особистої діяльності педагогом.	[35, с. 26].
Л. Ф. Спірін	Проектування – це та частина діяльності педагога, коли створюються ідеальні уявлення і моделі, що проектують результати майбутньої практичної роботи на основі використання відповідної інформації.	[16, с. 76].
О. М. Коберник	Психолого-педагогічне проектування виховного процесу – це цілеспрямоване, творче попереднє визначення і конструювання програми спільної діяльності суб'єктів педагогічного процесу, спрямованої на забезпечення особистісно-розвивального підходу у вихованні.	[36, с. 22].
А. О. Лігоцький	Проектування – це вид цілеспрямованої діяльності людини чи колективу людей у розв'язанні завдань удосконалення або створення освітніх систем і процесів підготовки фахівців створення освітніх систем і процесів підготовки фахівців.	[15, с. 3].

І. І. Коновальчук	Проектування – це перероблення інформації, визначення цілей, створення моделі діяльності й планування послідовності дій і операцій.	[57, с. 4].
О. В. Беспалько	Проектування організаційної форми виховної діяльності – це процес її змістовно-структурної побудови у педагогічному, психологічному і методичному аспектах, який може здійснюватися одноосібно педагогом чи у тісній взаємодії з вихованцями.	[9, с. 54-55]

На першому етапі проектування особливо важлива експертиза за такими напрямками:

- задум проекту;
- процес його реалізації;
- очікувані результати;
- перспективи розвитку й поширення проекту.

Отже, педагогічне проектування має інтелектуальний характер та є провідним видом професійної діяльності педагога, основне призначення якої полягає у *дослідженні, передбаченні, прогнозуванні, оцінюванні наслідків реалізації тих чи інших дидактичних, виховних, розвиваючих та інших задумів*, шляхів створення спеціальних інтелектуальних засобів трансформації задумів через проекти нових педагогічних технологій, методик, систем діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу військової підготовки.

Основою педагогічного проектування є метод моделювання реальних педагогічних процесів. Він полягає у створенні ідеальної моделі організації й умов функціонування педагогічного процесу, що і є завданням дослідження, для досягнення мети якого, необхідно створити загальну модель цього процесу. Для з'ясування реалізації педагогічного проектування розглянемо взаємозв'язки

педагогічного проектування й метод моделювання та визначимо принципи його реалізації у навчально-виховному процесі військової підготовки студента (курсанта)

1.2.2 Сутність педагогічного моделювання й проектування

Вченими доведено, що модель – допоміжний об'єкт, обраний чи перетворений людиною в пізнавальних цілях, що дає нову інформацію про основний об'єкт. У дидактиці започатковано спроби створити, поки що на якісному рівні, модель навчального процесу в цілому. Водночас модельне подання окремих сторін чи структур навчання практикують вже досить широко (наприклад, зроблено спробу представити зміст освіти як багаторівневу педагогічну модель соціального замовлення; є дослідження, в яких математично моделюються окремі сторони навчання) [3].

Моделювання в теоретичному дослідженні слугує завданню конструювання нового, чого немає ще в практиці. Науковці В.В.Краєвський, В.С.Леднев, І.Я.Лернер, вивчивши характерні риси реальних процесів і тенденцій розвитку їх, шукають на підставі ключової ідеї нові сполучення, уявно компонують, тобто моделюють потрібний стан досліджуваної системи [17,20,22]. Спираючись на ці наукові доробки ми спробуємо вивести свою модель навчально-виховного процесу військової підготовки.

Модель може бути представлена у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, що, будучи подібним до досліджуваного об'єкта (або явища), відображає й відтворює в більш простому й наближеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки й відносини між елементами цього об'єкта. Як правило, безпосереднє вивчення об'єкта пов'язане з якими-небудь труднощами, наприклад, фінансового або технічного характеру. Прийнято умовно підрозділяти моделі на три види: фізичні (ті, які мають природу подібну з оригіналом); матеріально-математичні (їхня фізична природа відрізняється від прототипу, але можливо математичний опис поведіння оригіналу); логікосемиотичні

(конструюються зі спеціальних знаків, символів і структурних схем). Між названими типами моделей немає твердих меж. Педагогічні моделі в основному входять до другої й третьої групи перерахованих видів.

Ефективність моделювання залежить від наукових теорій і гіпотез, що вказують на границі припустимих при моделюванні спрощень. Виникає проблема визначення адекватності моделі. Цьому аспекту всі дослідники, що використовують апарат моделювання, надають особливого значення. І саме тут є важливе методологічне положення. Австрійським логіком Куртом Геделем доведені дві знамениті теореми про неповноту й несуперечність формальних систем. Перша стверджує, що в логіко-математичних системах принципово неможливо формалізувати всю змістовну частину, тобто будь-яка система аксіом є неповною. У другій говориться про неможливість довести несуперечність формальної системи засобами самої цієї системи. Теореми Геделя одержали й загальнонаукову інтерпретацію, відповідно до якої для дедуктивної побудови моделі, що точно описує „поводження” системи будь-якої природи, не існує повного й кінцевого набору відомостей про неї. Це стосується в першу чергу моделювання процесу навчання або мотивації поведінки людини. Людина - найскладніший об'єкт дослідження .

Для опису ефективності моделювання в педагогіку було введено спеціальне поняття – педагогічна валідність, що близько до вірогідності, адекватності, але не тотожно їм. Педагогічну валідність обґрунтовано комплексно: концептуально, критеріально й кількісно, тому що моделюються, як правило, багатофакторні явища. Науковці висловлюють різні думки навколо можливості моделювання складних явищ соціальної сфери, і це триває постійно, не припиняється ніколи, бо пов'язано з фундаментальною проблемою повноти кожної сконструйованої моделі. Ніяка модель, навіть дуже складна, не може дати повного подання про досліджуваний об'єкт і точно спрогнозувати його розвиток або описати траєкторію руху в якомусь власному просторі. Тому вчені при конструюванні моделей балансують на границі їхньої повноти й валідності. Перспективним є побудова декількох моделей, що описують різні фактори розвитку освітньої системи. Тобто мається на увазі не довільний набір моделей, що призведе до еkleктичності, довільності й хаотичності

опису, а саме цілісний комплекс, у конструюванні якого і проявляється професіоналізм дослідника.

Кожний навчальний заклад характеризується своєю освітньою й організаційною моделлю залежно від типу і напрямку підготовки. Наприклад, відомі такі *освітні моделі*:

Потокова. Основна структура моделі – предметно-класне навчання в рівневих потоках, до яких можуть входити кілька класів.

Селективно-групова. Основна структура моделі – предметне навчання в рівневих групах усередині класів за деякими предметами і навчання повним складом класу за іншими предметами; склад рівневих груп варіюється від предмета до предмета.

Модель змішаних здібностей. Створюються групи за когнітивними ознаками. Склад класів постійний, але усередині створюються тимчасові групи.

Інтегративна модель. Зорганізується єдина група або клас із безліччю можливостей для індивідуальної роботи.

Інноваційна модель. Формуються групи змішаних можливостей, ураховуються кілька критеріїв. Усередині класу функціонує кілька малих груп, склад яких постійний.

Існує також *адаптивна модель* школи Е. А. Ямбурга, у структурі якої присутні чотири основних модулі й у кожному з них реалізується своя освітня модель. Новим в адаптивній школі є не окремі модулі, а їхня оптимальна комбінація, при цьому зберігається можливість переходу учнів з одного рівня навчання на інший. Подібне співіснування декількох освітніх моделей у рамках однієї освітньої установи – досить нове явище в українській педагогіці, яке, на нашу думку, варто поширити, бо педагогічне проектування моделей дає змогу виділити прогнозування навчально-виховного процесу.

У теорії педагогічного проектування виділяють *прогностичну модель* для оптимального розподілу ресурсів [13] і конкретизації цілей; *концептуальну модель*, засновану на інформаційній базі даних і програмі дій; *інструментальну модель*, за допомогою якої можна підготувати засоби виконання й навчити викладачів роботі з

педагогічними інструментами; *модель моніторингу*– для створення механізмів зворотного зв'язку й способів коректування можливих відхилень від планованих результатів; *рефлексивну модель*, що створюється для вироблення рішень у випадку виникнення несподіваних і непередбачених ситуацій. На цій моделі зупинимося особливо.

Аналіз педагогічних моделей етапів проектування дозволив виявити різні структури послідовних стадій проектування, представлених у роботах найбільш відомих вчених [2,7,8,13,15 ,16,18,24,26].

Етапи проектування, адекватні компонентам педагогічної системи у В. П. Беспалька [6] представлені так:

мета – зміст – учень - навчальний процес – вчитель - оргформи.

А у Л. Ніколова [44]:

мета – образ результату;

засіб – цілісний процес продуціювання;

результат – елемент цілеворезультативного рівня структури.

Гиг Дж. Ван [13] представив такі послідовні стадії проектування:

- формування стратегії та попереднє планування;
- оцінювання запропонованих варіантів;
- реалізація, аналіз результатів та корекція під час реалізації.

За Ж. Т. Гощенко [89] етапи проектування представлені так:

- уточнення загальних потреб;
- визначення мети у вигляді результату, якого бажано досягти;
- відбір засобів, щодо реалізації мети;
- прийняття конкретної концепції, як програми дій.

О. О. Крюкова [66] так описала структуру педагогічного проектування:

- розробка замислу – загального уявлення про систему факторів, які забезпечують досягнення мети;
- постановка мети з урахуванням трьох джерел;
- збір необхідної інформації та відбір засобів щодо реалізації мети;
- динамічне структурування процесу;

- обміркування варіантів розвитку взаємодії суб'єктів у процесі навчання;
- діагностика результатів.
- оформлення процесу та результатів проектування.

За І. А. Колесніковою [68] структура педагогічного проектування така:

- цілепокладання;
- прогноз;
- конструювання практики;
- одержання й оцінка результатів.

Як бачимо, головне - те, що етапи розташовані від цілепокладання до одержання й оцінки результатів.

На сьогоднішній день структура педагогічного проектування В. В. Серікова [78] є однією з найскладніших:

- розробка задуму;
- діагностичне завдання мети;
- визначення складу й умов, що ведуть до новоутворення;
- узагальнена характеристика педагогічної ситуації;
- динамічне структурування процесу (розміщення в часі);
- знаходження педагогічних засобів;
- продумування варіантів поведінки педагога;
- діагностика результатів.

В. Е. Радіонов [68] пропонує такі етапи педагогічного проектування:

- передстартовий етап (усвідомлення потреби в перетвореннях);
- декомпозиція (поділ загального задуму на приватні завдання й підбір засобів для їхньої реалізації);
- трансформація (первісні ідеї знаходять виразну структуру, реальний зміст);
- конвергенція (збірка приватних проектних рішень у програми розвитку освітніх систем і стандартів).

Е. С. Заір-Бек [15] запропонував дві структури педагогічного проектування. Перша, більш рання, складається з таких послідовних стадій:

- інформація про проблему, умови, ситуацію, їхній аналіз;
- формулювання проблеми й задумів щодо її вирішення;
- список бажаних цілей (прояснення);
- цілі проекту, як ідейності утворення;
- цілі, як конкретно вимірювані результати;
- цілі, як засоби досягнення й створення умов для розвитку освітніх процесів.

Друга сформульована Е. С. Заір-Беком у 1995 р.:

- визначення задуму;
- ескіз проекту;
- розробка моделей дій (стратегія);
- планування реальних стратегій на рівні організації завдань і виконання умов

їхньої реалізації;

- організація зворотного зв'язку, оцінка процесу утворення;
- оцінка й аналіз результатів;
- оформлення документації;
- захист, доповідь, повідомлення, публікація.

За Т. К. Сміковською [77] структура педагогічного проектування така:

- ідеологія проектування;
- логічна структура педагогічних систем, об'єктів і процесів;
- фіксація парадоксів ітераційного характеру педагогічного дослідження;
- проблема вибору адекватної системи моніторингу й вимірників;
- експертиза створеного проекту.

А В. М. Шепель [91] так представив етапи проектування:

- розробка теоретично обґрунтованого проекту (концепція);
- розробка процедур його реалізації (нормативно зафіксовані етапи реалізації);
- створення критеріїв виміру й методів визначення результатів реалізації задуму;
- розробка умов і засобів захисту прав людини.

Заслуговує на увагу структура педагогічного проектування О. С. Анісімова [2]:

Розуміння замовлення. Фіксація потреб. Керівник повинен розуміти замовника.

Професіоналізація (педагогізація) розуміння замовлення. Інноваційна якість вчителя. (Дослідницькі можливості на майбутнє)

Професійно-діяльне розуміння замовлення:

а) процесуальність подання; б) структурне уявлення про діяльність.

Проектувальна діяльність фіксує не те, що є в дійсності сьогодні, а те, що повинне приводити до бажаного результату. Фіксація наявних ресурсів – ряд процедур з моделювання, який реалізує задум.

В. М. Монахов [73] найбільш повно розробив модель етапів педагогічного проектування:

1. Професійне розуміння розробки педагогічного задуму й моделювання розподілу й включення ресурсів:

- розуміння педагогічного задуму як формування подання педагога-керівника про кінцевий результат проектування;

- професійно-діяльне розуміння задуму;

- процесуальність і структурність подання про діяльності;

- експертиза *ступеня реалізованості* педагогічного задуму: педагог, зрозумівши, що він повинен робити для реалізації задуму, повинен уявляти собі кожний з необхідних для цього ресурсів;

- модель включення ресурсів у майбутню професійну діяльність учителя.

Головне побачити, *як нові ресурси трансформують початковий педагогічний задум*, як співвідносяться новий (процесуальний) проект і кінцевий результат.

2. Аналіз утруднень у проекті як дидактична проблема:

- фіксація утруднень, що виникають (або можуть виникнути) у зв'язку з одержанням кінцевого результату, тобто перелік-протокол утруднень і можливої зміни дидактичних умов;

- аналіз утруднень і формування відповідного робочого поля (арена дії нового інструментарію педагога) і його професійної компетентності. З нової культури понятійного мислення педагога, як умова ясного подання дидактичних проблем.

- проектування виходів зі скрутних ситуацій, організація й розвиток нового управлінського мислення (прообраз „управлінського функціонала”), контури програми діяльності.

3. Оформлення продуктивної програми проектувальної діяльності:

- педагог-керівник бачить весь процес, його деталі й особливості в проекті; цього досить, щоб приступитися до організації й реалізації проекту;

- адекватне забезпечення такої діяльності ресурсами. Педагог відбирає тільки ту частину ресурсів, що відповідає програмному змісту й достатня для досягнення кінцевого результату.

Коректування програми (проекту) за результатами критичної рефлексії.

Можливі варіанти результату:

- повторити діяльність, не повторюючи старих помилок;

- змінити програмний зміст, але результативний компонент – незмінний!

- якщо під сумнів ставиться досяжність кінцевого результату, то міняється педагогічний задум (корекція задуму-замовлення)

4. Проектування системи контролю діяльності:

- проектування й реалізація технологічного моніторингу;

- два подання про навчальний процес – основа моніторингу: нормативне подання як повинно бути „ідеально” і рефлексивне подання „як відбувається насправді”;

- критерій контролю – узгодження (відповідність) двох зазначених подань $\Delta P = P(\text{ідеал}) - P(\text{рефл.})$ (якщо Δ більше або дорівнює 0, то процес іде нормально);

- формування у вчителя критичної рефлексії невідповідності діяльності нормі.

Таким чином, подальша технологізація проектувальної діяльності в рамках першої стадії – це ясність, однозначність, змістовність і чіткість процедур проектування. Недостатня увага авторів щодо ресурсної сторони педагогічного проектування тільки віддаляє зазначені позиції педагогів від запитів освіти.

1.3. Військова підготовка в технічному університеті: її спрямованість, зміст й проблеми організації навчально-виховного процесу

Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу (далі - військова підготовка) на добровільних засадах проходять громадяни, які мають або здобувають ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

Жінки залучаються до військової підготовки за військово-обліковими спеціальностями для заміщення військових посад згідно з наказом Міністра оборони України від 20 червня 2012 року № 412/дск (зі змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 липня 2012 року за № 1191/21503.

Військова підготовка проводиться у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (далі - ВНП) або у вищих військових навчальних закладах (далі - ВВНЗ).

Громадяни, які навчаються у закладах вищої освіти (далі - ЗВО), що не мають ВНП, можуть проходити військову підготовку у ЗВО, що мають такі підрозділи, або у ВВНЗ.

Громадяни мають право вибору ЗВО (ВВНЗ), на базі якого вони бажають проходити військову підготовку (у тому числі здобувачі вищої освіти тих ЗВО, що мають ВНП), за умови відповідності спеціальностей, які вони мають або здобувають у ЗВО, військово-обліковій спеціальності, за якою проводиться підготовка офіцерів запасу.

Громадяни проходять військову підготовку за державним замовленням за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на утримання Збройних Сил України та інших військових формувань, або за рахунок коштів, які надходять від фізичних осіб як плата за послуги у галузі вищої освіти, пов'язані з військовою підготовкою (за контрактом).

За рахунок коштів державного бюджету проходять військову підготовку громадяни, які мають вищий рейтинг за результатами конкурсного відбору та уклали відповідний контракт з Міністерством оборони України щодо зобов'язань

про проходження військової служби громадянами України у Збройних Силах України після отримання первинного військового звання офіцера запасу та закінчення закладу вищої освіти.

Перелік та розподіл військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться військова підготовка громадян за програмою підготовки офіцерів запасу, обсяги підготовки за ними для кожного ЗВО та ВВНЗ у відповідному навчальному році визначаються наказом Міністерства оборони України за поданням Генерального штабу Збройних Сил України за погодженням з Міністерством освіти і науки України, а для підготовки офіцерів запасу медичної служби - також з Міністерством охорони здоров'я України.

Переведення громадян, які проходять військову підготовку за контрактом, до числа громадян, які проходять військову підготовку за кошти державного бюджету, в межах чисельності, визначеної відповідним наказом Міністерства оборони України, здійснюється наказом ректора ЗВО (керівника ВВНЗ), на базі ВНП якого проводиться військова підготовка, з урахуванням вимог пункту 4 цього розділу.

Для проведення військової підготовки у ВНП між Міністерством оборони України (в особі директора Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України) та ЗВО (в особі ректора), на базі ВНП якого проводиться військова підготовка, укладається договір про військову підготовку громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.

Для проведення військової підготовки здобувачів вищої освіти у ЗВО, що не має ВНП, укладається договір про організацію військової підготовки здобувачів вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу. Зазначений договір укладається після зарахування здобувачів вищої освіти для проходження військової підготовки за ініціативою ЗВО (ВВНЗ), на базі якого проводитиметься військова підготовка.

Між громадянином, зарахованим для проходження військової підготовки, та ректором ЗВО, на базі ВНП якого проводиться військова підготовка, або керівником ВВНЗ укладається контракт про військову підготовку громадянина у військовому

навчальному підрозділі за програмою підготовки офіцерів запасу за рахунок коштів фізичних осіб за послуги, пов'язані з цією підготовкою, або контракт про військову підготовку громадянина у військовому навчальному підрозділі за програмою підготовки офіцерів запасу за державним замовленням.

Між громадянином, який виявив бажання проходити військову підготовку за кошти державного бюджету, крім контракту про військову підготовку громадянина, укладається контракт про проходження військової служби громадянами України у Збройних Силах України після отримання первинного військового звання офіцера запасу та закінчення закладу вищої освіти.

Відстрочка від призову на строкову військову службу, звільнення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період громадянам, які проходять військову підготовку, надається згідно із законодавством.

З метою визначення рівня знань з допризовної підготовки відбіркові комісії проводять тестування громадян, яке складається з 5 завдань у письмовій формі та з 5 завдань з практичного виконання нормативів (прийомів). Кількість балів за кожне завдання тестування складає 10 балів, максимальна кількість балів - 100. Громадяни, які під час тестування набрали менше 50 % (менше 50 балів) максимальної кількості балів, виключаються зі списків кандидатів на зарахування для проходження військової підготовки.

Військова підготовка включається до навчальних планів ЗВО, здобувачі вищої освіти якого проходять військову підготовку, як окрема навчальна дисципліна і складається з теоретичного і практичного курсів військової підготовки у ВНП або у ВВНЗ, комплексних практичних занять з вивчення курсу первинної військово-професійної підготовки та тактичної медицини на базі військових частин або навчальних центрів ВВНЗ (ВНП) та навчального збору.

На військову підготовку громадян у навчальних планах ЗВО, здобувачі вищої освіти якого проходять військову підготовку, відводиться не менш як 29 кредитів ЄКТС у ВНП (ВВНЗ), з яких не менше 435 годин - на заняття під керівництвом

науково-педагогічних працівників та 435 годин - на самостійну роботу (з яких не менше ніж 218 годин у ВНП або ВВНЗ).

Крім того:

на комплексні практичні заняття з вивчення курсу первинної військово-професійної підготовки та тактичної медицини (далі - комплексні практичні заняття) за всіма військово-обліковими спеціальностями відводиться не менше 108 годин під керівництвом науково-педагогічних працівників та не менше 30 годин самостійної підготовки;

на навчальний збір відводиться не менше 184 годин, з яких 144 години - заняття під керівництвом науково-педагогічних працівників та 40 годин - самостійна підготовка.

Комплексні практичні заняття проводяться після опанування у ВНП (ВВНЗ) теоретичної складової первинної військово-професійної підготовки та тактичної медицини.

Місця проведення комплексних практичних занять та вимоги до здійснення заходів, пов'язаних з їх проведенням, визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України або центральними органами виконавчої влади, іншими державними органами, що здійснюють керівництво іншими військовими формуваннями, у разі підпорядкування їм ВНП чи ВВНЗ, на базі якого проводиться військова підготовка.

Пропозиції щодо місць проведення комплексних практичних занять в наступному році до 01 листопада поточного року подаються керівниками структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, органів військового управління Збройних Сил України, яким підпорядковані ВНП (ВВНЗ), до Головного управління підготовки Збройних Сил України.

Комплексні практичні заняття за всіма військово-обліковими спеціальностями проводяться відповідно до плану-програми комплексних практичних занять з

вивчення курсу первинної військово-професійної підготовки та тактичної медицини, що затверджує Генеральний штаб Збройних Сил України.

Для громадян, які проходять військову підготовку за військово-обліковими спеціальностями для потреб Військово-Морських Сил Збройних Сил України, розробляється окремий план-програма.

З громадянами, які раніше проходили військову службу у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, комплексні практичні заняття не проводяться.

Навчальний збір проводиться після закінчення навчання за програмою підготовки офіцерів запасу у ВНП (ВВНЗ) у поточному році або за рахунок часу, відведеного на канікулярну відпустку здобувачів вищої освіти.

Із загального обсягу навчального часу, передбаченого на навчальний збір, не менше 18 годин відводиться на підготовку і складання випускного екзамену з військової підготовки.

Кваліфікаційна характеристика офіцера запасу відповідної військово-облікової спеціальності є одним з основних документів процесу організації військової підготовки громадян, що визначає перелік компетентностей, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків на посадах офіцерського складу, та основні вимоги до професійних якостей, знань, умінь і практичних навичок військового фахівця.

Кваліфікаційна характеристика визначає перелік спеціальностей, які мають або здобувають громадяни у ЗВО, з яких громадяни залучаються до військової підготовки за відповідною військово-обліковою спеціальністю.

Кваліфікаційні характеристики розробляють комісії, які створюються наказами керівників структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, органів військового управління Збройних Сил України, відповідних структурних підрозділів інших військових формувань, що є

замовниками. До складу комісії залучаються представники замовників та ВВП (ВВНЗ).

Кваліфікаційна характеристика підписується головою комісії з її розроблення, погоджується директором Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України та затверджується керівником структурного підрозділу Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, органу військового управління Збройних Сил України, відповідного структурного підрозділу іншого військового формування, який є замовником.

Підготовка офіцерів запасу здійснюється за програмою військової підготовки відповідної військово-облікової спеціальності (далі - програма військової підготовки), що встановлює сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ВВНЗ чи ВВП, пов'язаних з військовою підготовкою, порядок викладення навчальної дисципліни (за розділами та змістовими модулями), організаційні форми її вивчення та обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю з урахуванням структурно-логічної схеми військової підготовки громадян.

Програма військової підготовки визначає перелік основних зразків озброєння та військової техніки, іншого військового навчального майна, що використовується для забезпечення навчального процесу та військової підготовки за відповідною військово-обліковою спеціальністю з розрахунку на одну навчальну групу (взвод).

Програма військової підготовки розробляється на підставі вимог кваліфікаційної характеристики офіцера запасу та з урахуванням змісту освітніх (освітньо-професійних чи освітньо-наукових) програм з відповідних спеціальностей, що мають або здобувають громадяни, які проходять військову підготовку за цією військово-обліковою спеціальністю.

Програми військової підготовки розробляють комісії, які створюються наказами керівників структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального

штабу Збройних Сил України, органів військового управління Збройних Сил України, відповідних структурних підрозділів інших військових формувань, які є замовниками. До складу комісії залучаються представники замовників та ВНП (ВВНЗ).

Програма військової підготовки підписується головою комісії з її розроблення, погоджується директором Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, ректором ЗВО (керівником ВВНЗ) та затверджується відповідним керівником структурного підрозділу Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, органу військового управління Збройних Сил України, відповідного структурного підрозділу іншого військового формування, який є замовником.

Військова підготовка громадян планується та проводиться протягом одного навчального дня на тиждень (методом проведення «військового дня») строком до двох років навчання.

Планування та проведення військової підготовки у ВНП чи ВВНЗ для здобувачів вищої освіти здійснюються від двох до шести тижнів поточного семестру (навчального року) протягом двох років навчання, що передбачається відповідним договором про організацію такої підготовки та умови її фінансування.

Для громадян, які вже мають ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, планування та проведення військової підготовки здійснюються у строк, передбачений відповідним контрактом про військову підготовку громадянина, що укладається між громадянином, який зарахований для проходження військової підготовки, та ректором ЗВО, на базі ВНП якого проводиться військова підготовка, або керівником ВВНЗ, до двох років навчання.

Система підготовки молодших офіцерів (запасу) в Україні, недостатньо відповідає векторам розвитку національного сектора безпеки і оборони (а перш за все його кадрового сегменту). Вона вимагає принципово серйозного реформування, в т.ч. із урахуванням чинників соціально-економічного та морально-психологічного

характеру. Пропонується оптимізувати розподіл підготовки за військово-обліської спеціальності з урахуванням специфіки регіональних вищих навчальних закладів (технічних, економічних і т.п.). Акцентуалізується проблема розробки, забезпечення та впровадження напрямків та програм підготовки офіцерів резерву для новостворюваної системи ТрО.

Окремою важливою проблемою організації підготовки офіцерів є впровадження в навчально-виховний процес вимог стандартів НАТО, які стосуються підготовки майбутніх сержантів, офіцерів в умовах гендерної рівності. Це має особливе значення для України, яка протистоїть гібридним атакам з боку агресора.

На основі теоретичного аналізу виявлені суперечності між:

- необхідністю підвищення ефективності військової підготовки відповідно до зростаючих вимог сьогодення щодо офіцерських кадрів та відсутністю науково-методичного апарату застосування ПП в системі військової підготовки майбутніх офіцерів;

- між вимогами керівних та нормативних документів до організації військової підготовки майбутніх офіцерів і застарілими формами практичної організації військової підготовки майбутніх офіцерів;

- між необхідністю створення гнучкої педагогічної системи військової підготовки майбутніх офіцерів і відсутністю методики застосування ПП в системі військової підготовки майбутніх офіцерів, а також дійових зворотних зв'язків, необхідних для організації оперативної корекції військової підготовки;

- між потребою в досконалій системі оцінювання та моніторингу рівня військової підготовки і застарілими методами оцінювання рівня знань і практичних навичок майбутніх офіцерів щодо військової підготовки;

- між потребою у відповідній психологічній підготовці майбутніх офіцерів до виконання бойових задач за призначенням та відсутністю методики психологічної підготовки майбутніх офіцерів до бойових дій.

Висновки до першого розділу

В першому розділі були проаналізовані теоретичні аспекти педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. Детально розглянуто педагогічне проектування як педагогічний феномен. Було розкрито сутність педагогічного моделювання і проектування. Доведено, що педагогічне проектування є найсучаснішим інструментарієм в організації навчально-виховного процесу військової підготовки в технічному університеті і є більш перспективним у порівнянні з типовим плануванням.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

2.1. Методологічні засади дослідження проблеми проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету

Сьогодні окремі вітчизняні технічні університети здійснюють військову підготовку здобувачів вищої освіти. Кафедра військової підготовки (КВП) НАУ була створена у 2013 році та функціонує з метою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військових фахівців відповідних рівнів вищої освіти для проходження служби у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, організації та проведення наукової, науково-технічної та методичної діяльності, здійснення військово-патріотичного виховання тощо.

Головними завданнями КВП НАУ є підготовка військових фахівців для проходження військової служби за контрактом на посадах осіб офіцерського складу за п'ятьма військово-обліковими спеціальностями (схема підготовки: 4 роки - студент + 1,5 роки – курсант); підготовка офіцерів запасу за 22 військово-обліковими спеціальностями (термін навчання 2 роки). Для здійснення підготовки студентів і курсантів задіяний науково-педагогічний склад університету та кафедри, використовується навчально-матеріальна база університету, навчально-матеріальна база та штатне озброєння і військова техніка кафедри. Практична підготовка об'єктів військової підготовки здійснюється протягом 17-20 тижнів (за весь цикл навчання) відповідно до навчальних планів і плану практичної підготовки,

затвердженого начальником ГШ ЗС України, та додатково відповідно до плану вдосконалення практичної підготовки до 20 тижнів [38].

Звернемось до змісту військової підготовки. На кафедрі викладається 33 навчальні дисципліни; організовано 8 видів практик і стажувань; заплановано проведення державної атестації (захист дипломного проекту та кваліфікаційний екзамен) за освітнім ступенем (ОС) «Бакалавр» та ОС «Магістр». Здійснюється набір студентів на перший рівень вищої освіти (1 курс ОС «Бакалавр») та на другий рівень вищої освіти (1 курс ОС «Магістр»), проводяться курси перепідготовки та підвищення кваліфікації згідно з наказами МО України та ГШ ЗС України та ін. Варто зазначити, що підготовка офіцерських кадрів спрямована на виконання замовлення та організована відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних (кваліфікаційних, професійних стандартів) характеристик, освітньо-професійних програм (освітніх програм), інших нормативних та керівних документів Міністерства освіти і науки України та Міністерства оборони України.

Важливою складовою військової підготовки є відповідна робота щодо забезпечення практичної підготовки студентів і курсантів. Студенти 1-4 курсів проходять первинну військово-професійну підготовку, фахову-ознайомлювальну, лабораторну, геодезичну, навчальну, виробничу та експлуатаційну практики на базі Національного авіаційного університету та у військових частинах Збройних Сил України. Науково-дослідна практика курсантів проводиться на базі університету тривалістю 2 тижні [38].

На кафедрі військової підготовки НАУ активно проводиться робота щодо формування індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) кожного здобувача вищої освіти - як курсантів (студентів), майбутніх офіцерів, кадру для ЗС України, так і для студентів, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу. Особливим є значення в цьому аспекті вибіркової складової компоненти навчальних планів. Також враховуються складні умови організації процесу дистанційного навчання. **Індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача вищої освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і**

досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.

Індивідуальна освітня траєкторія відображається в індивідуальному навчальному плані (ІНП) курсанта (студента)– документі, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється КВП НАУ у взаємодії із здобувачем вищої освіти за наявності необхідних для цього ресурсів. Індивідуальний навчальний план визначає обсяг аудиторної та самостійної навчальної роботи здобувача вищої освіти з урахуванням усіх її видів, форми контролю результатів навчання і є обов'язковим для виконання здобувачем.

Проведений нами теоретичний аналіз застосування педагогічного проектування навчально-виховного процесу показав, що воно дозволяє оперативно вдосконалювати форми і методи військової підготовки і є педагогічною умовою для ефективного вирішення задач КВП.

Ми розглядаємо педагогічне проектування військової підготовки як складну систему, яка має *теоретичну* та *інструментальну* складові, тобто це бінарна модель (БМ) проектування військової підготовки (рис. 2.2). *Теоретична* складова БМ проектування військової підготовки включає основні педагогічні об'єкти, виходячи з головної мети функціонування КВП :

набір навчальних дисциплін за напрямками військової підготовки ВОС як ІОТ навчання в системі військової підготовки ТУ;

методичну систему навчання для кожного напрямку військової підготовки ВОС;

реалізацію цілей військової підготовки через педагогічне проектування навчально-виховного процесу.

Інструментальна складова проектування військової підготовки виступає як система педагогічних технологій, яка включає педагогічне проектування навчально-виховного процесу та систему його методичного забезпечення.

Така модель навчально-виховного процесу, на нашу думку, передбачає проектування ІОТ ступеневого навчання і виховання, а також проектування дидактичних умов організації НВП в системі ВП ТУ.

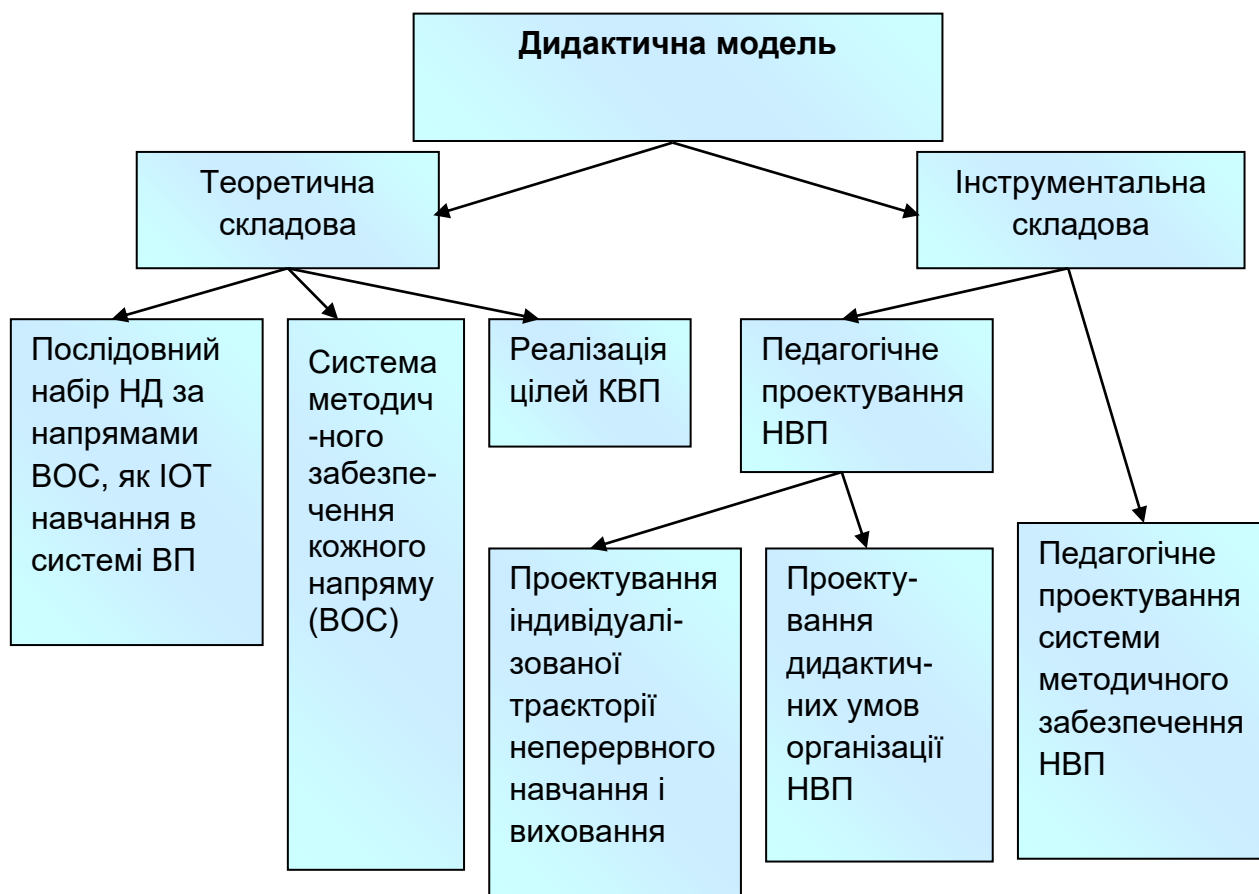

Рис.2. Бінарна дидактична модель військової підготовки

Розглянемо більш детально кожну складову бінарної моделі проектування навчально-виховного процесу військової підготовки ТУ.

Інструментальна складова дидактичної моделі військової підготовки згідно зі схемою (рис.2.) включає дві стадії: перша - педагогічне проектування навчально-виховного процесу (НВП) та друга - педагогічне проектування системи методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Проектування ІОТ здійснюється в декілька етапів. Перший етап фіксує педагогічний задум у загальному вигляді, який обумовлюється конкретними початковими та кінцевими показниками навчального процесу. Початком траєкторії є щорічні результати вступних екзаменів на КВП НАУ, а кінцем – підсумкові результати навчання на КВП (прогноз) за напрямками підготовки (рис. 3.).

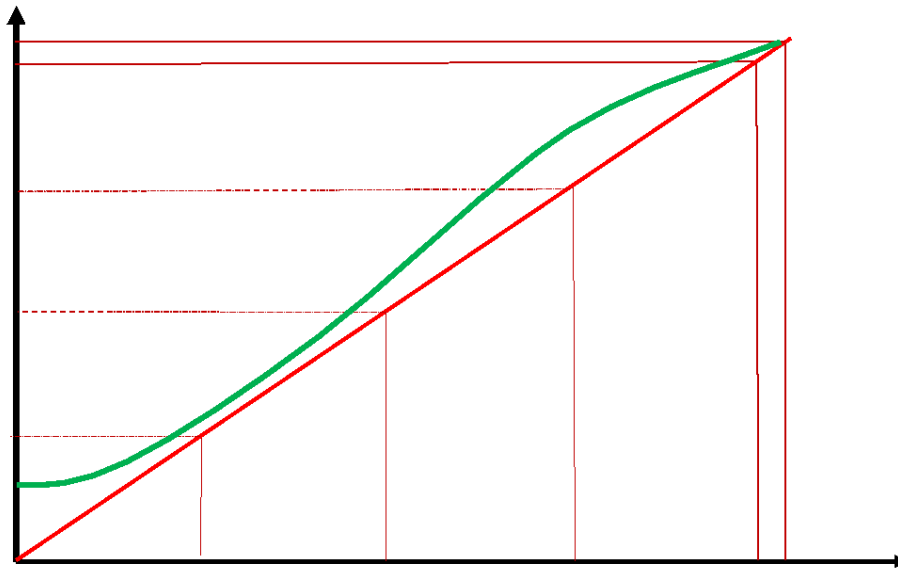
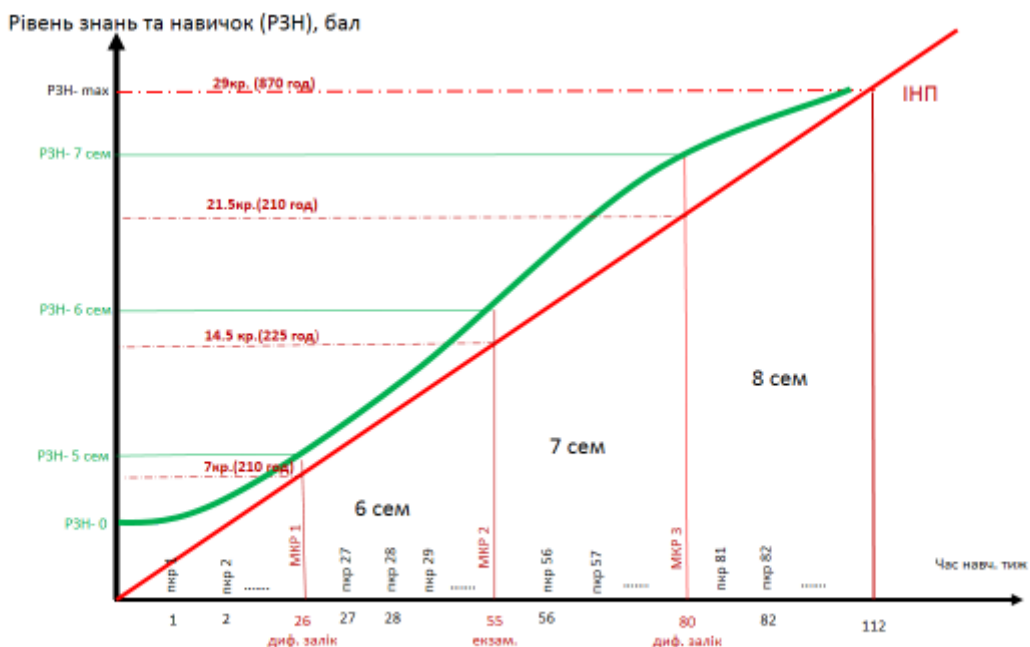

Рис. 3. Перший етап педагогічного проектування ІОТ-
загальний педагогічний задум

На вступних екзаменах проводиться тестування студентів, головним завданням якого є виявлення рівня засвоєння програми початкової військової підготовки, діагностика прогалин в знаннях базових дисциплін, психологічне дослідження і визначається рівень фізичної підготовки.

На випускних екзаменах, які проводяться на навчальному зборі у військових частинах ЗС України державною екзаменаційною комісією (склад ДЕК

призначається наказом Головнокомандуючого ПС ЗС України) перевіряється рівень знань та практичних навичок з загальновійськових розділів ВП і особливо за ВОС.

На другому етапі проектування ІОТ здійснюється конкретизація педагогічного - задуму по етапах, а саме:

- за роками навчання;
- за семестрами навчання;
- за розділами ВП, темами та видами занять;
- за видами звітності.

На третьому етапі здійснюється еталонізація (нормалізація) зафіксованої ІОТ згідно системи ECTS, тобто визначаються критично допустимі межі успішної реалізації ІОТ.

Ці три етапи є кроками до проектування теоретичної дидактичної моделі військової підготовки.

На завершальному етапі формується база даних індивідуальних траєкторій, завдяки чому студент КВП НАУ має змогу самостійно повторити будь-який етап навчання в процесі підготовки як до поточних контрольних заходів, так і для випускних іспитів на передодні військових зборів.

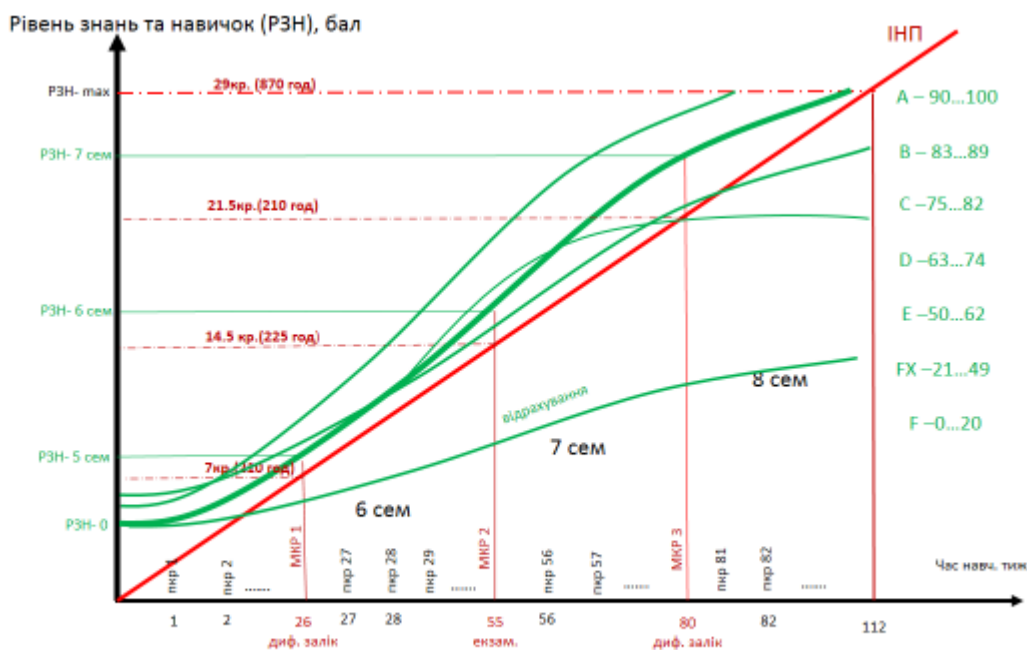

Рис. 5. Третій етап педагогічного проектування типової ІОТ на основі Інп-еталонізації (нормалізація) зафіксованої ІОТ

На третьому етапі здійснюється еталонізація (нормалізація) зафіксованої ІОТ згідно системи ECTS, тобто визначаються критично допустимі межі успішної реалізації ІОТ.

Ці три етапи є кроками до проектування теоретичної дидактичної моделі військової підготовки.

На завершальному етапі формується база даних індивідуальних траєкторій, завдяки чому студент КВП НАУ має змогу самостійно повторити будь-який етап навчання в процесі підготовки як до поточних контрольних заходів, так і для випускних іспитів на передодні військових зборів.

Рис.6. Алгоритм проходження ІОТ.

На рис.6. представлено алгоритм проходження ІОТ за яким здійснюється всі етапи НВП за семестрами, роками навчання та за формою звітності. Він ілюструє роботу зворотних зв'язків протягом двох років військової підготовки на КВП НАУ і на навчальних зборах, показуючи функціонування третього етапу педагогічного проектування типової ІОТ на основі ІНП.

Інструментальна складова відповідно до схеми (рис. 2.) вміщує: педагогічне проектування системи методичного забезпечення навчально-виховного процесу (НВП), а саме: проектування навчального плану, навчальної програми, проектування методичної системи навчання предмету; проектування інформаційно-методичної системи забезпечення НВП.

Основними документами змісту освіти є навчальний план, на основі якого розробляється робоча навчальна програма окремих навчальних розділів ВП за ВОС навчальної дисципліни (НД). Робоча навчальна програма НД кожного року коригується і вдосконалюється зі зміною рівня знань студентів для досягнення навчальної мети. Навчальний режим і розклад задаються діючими навчальними планами, в яких вказані розділи, послідовність, обсяг і строки їх вивчення. Усе це разом складає зміст і сутність діючої педагогічної технології навчання на КВП НАУ.

Робочий навчальний план - один із основних документів, який вміщує перелік НД та розподіл годин по кожній дисципліні. Він може кожного навчального року змінюватися, якщо існуючий не відповідає вимогам сьогодення. На основі навчального плану розробляються навчальні програми окремих навчальних дисциплін з урахуванням вихідного рівня знань, умінь, навичок студентів.

Завданням навчальної дисципліни є надання студентам теоретичних та практичних знань, умінь і навичок, передбачених програмою, ознайомлення слухачів з військовою підготовкою як системою, що є основою для формування необхідних умінь і навичок майбутніх офіцерів ЗС України.

Основною формою організації навчально-виховного процесу КВП є практичне заняття. Для сучасного практичного заняття характерне широке коло завдань. Воно має бути спрямоване на формування особистості студента - майбутнього офіцера, давати йому загальний розвиток через засвоєння спеціальних знань, передбачених робочою навчальною програмою за ВОС, розвивати його пізнавальні й творчі здібності. Важливою проблемою на заняттях з ВП є проблема правильного співвідношення теорії і практики. Треба вміти застосовувати їх на практиці. Щоб

засвоїти навчальний матеріал курсу В за ВОС треба забезпечити отримання на занятті не тільки свідомі і глибокі знання, але й міцні вміння та навички. Невідкладним завданням занять з ВП є формування у студентів позитивних мотивів вивчення предмету, прищеплення інтересу до нього через усвідомлення студентами – майбутніми офіцерами значення ВП у власному житті та в житті суспільства, через розуміння її функцій суспільній діяльності для захисти Вітчизни.

Мета заняття є основою для організації змісту практичного заняття. У зміст заняття входить: матеріал, передбачений для вивчення програмою, який забезпечує студентів – майбутніх офіцерів знаннями; вміння і навички, що формуються на основі знань, і ті завдання і вправи, що забезпечують це формування, невід’ємним елементом змісту заняття є світоглядне і виховне значення матеріалу, що вивчається.

Важливе місце у змісті заняття посідає організація навчальної роботи: оптимальний вибір методів, прийомів і засобів навчання на заняття, використання елементів проблемного навчання. Процес ВП в ТУ, його психологічні особливості, принципи і закономірності вивчення знаходять своє вираження в технології занять.

Основні дидактичні заходи на заняттях з ВП:

- закріплення знань умінь і навичок;
- перевірка й облік набутих знань;
- аналіз МКР, КР;
- узагальнення та систематизація вивченого;
- повторення теми, розділу.

Кожний з названих дидактичних заходів має свою структуру (будову). Заняття складається з відповідних елементів, розміщених у певній послідовності і зав’язаних між собою. Основними структурними елементами, що виступають майже на всіх заняттях мови, є:

- перевірка вивченого;

- актуалізація опорних знань, умінь і навичок;
- закріплення вивченого;
- повторення вивченого;
- узагальнення і систематизація знань.

Все це здійснюється через систему проведення тренінгів на військовій техніці, експрес-опитування, тестування, виконання вправ різного рівня, класні та домашні контрольні роботи, модульні контрольні роботи.

Як показали результати нашого дослідження залишається актуальною проблема підвищення командирських навичок студентів КВП, незважаючи на те, що їй приділяється немало уваги. На нашу думку, однією із причин великої кількості помилок студентів є розрив між теоретичними знаннями та вміннями й навичками, тобто вони не вміють зовнішні дії переносити у внутрішній, розумовий план. Тобто у них відсутні пильність, навички самоконтролю. Це дає підстави стверджувати, що диспропорція між знаннями і практичними вміннями пояснюється насамперед недостатнім засвоєнням теоретичного матеріалу.

Тобто навчальний процес організовується так, щоб студенти (курсанти) навчалися на практичних заняттях, а на самостійній підготовці тільки закріплювали здобуте. Щоб активізувати розумову діяльність студент (курсант), ми застосовуємо метод індивідуального підходу, при якому кожен студент (курсант) міг би знайти свої шляхи розв'язання завдань, самостійно зробити висновки, щоб процес пошуку Істини захоплював його, а всі види роботи спонукали до цього, створювали відповідний психологічний настрій. Головне завдання практичних занять з військової підготовки на КВП – навчити студент (курсант) змістовно, логічно, чітко висловлювати думки, виробити необхідні командирські навички.

На кожному практичному занятті викладачами добре продумано матеріал, підібрано такі види вправ, які б зацікавлювали студента (курсанта), викликали бажання виконати їх, давали змогу осмислено засвоїти нову інформацію і водночас

запам'ятати відповідні знання. Студенти (курсанти) не заучують навчальний матеріал, а обґрунтовують, підкріплюють новими практичними прикладами (досвідом ООС) і таким чином свідомо його запам'ятовують, вчаться правильно застосовувати у майбутньому.

Як показав досвід, велика кількість видів усних і письмових робіт на одному й тому самому занятті, часте переключення уваги студента (курсанта) не має нічого спільного з активізацією їхньої уваги. Форми й методи роботи на практичному занятті визначаються доцільністю, корисністю, змістом, складністю і важливістю матеріалу, а не безпредметною грою у види й форми.

На КВП НАУ розроблена методика, яка вміщує: детально продуманий зміст та структуру навчальної дисципліни НВП, добір різних методів, форм і прийомів роботи, що відображені в плані-конспекті практичного заняття. На нашу думку, без складання плану-конспекту практичні заняття стають малоефективними. В той же час в конспектах потрібно залишати місце для змін, доповнень. Це дає можливість користуватися таким планом багато років, занотовуючи в ньому найбільш вдалі форми, види роботи, вправи.

Організовуючи роботу на практичному занятті, ми звертаємо увагу, не на механічне запам'ятовування певних відомостей, а на здатність осмислювати, виділяти основне, що сприяє виробленню вмінь студент (курсант) свідомо застосовувати знання на практиці, активізує їх мислинневу діяльність, формує глибокі й міцні правописні навички.

Отже, виходячи з того, що педагогічні технології є сучасним інструментарієм професійної діяльності викладача КВП ми акцентуємо увагу на можливості підвищення ефективності підготовки студентів (курсантів) через передбачення, прогнозування, оцінювання наслідків реалізації тих чи інших дидактичних, виховних, розвиваючих та інших задумів, враховуючи, що саме через проекти нових педагогічних технологій, методик, систем діяльності суб'єктів навчально-виховного

процесу реалізується трансформація педагогічних задумів, досягається головна мета військової підготовки в ТУ.

Тому педагогічне проектування методичного забезпечення ВП ми розглянемо як комплекс, який вміщує три складові:

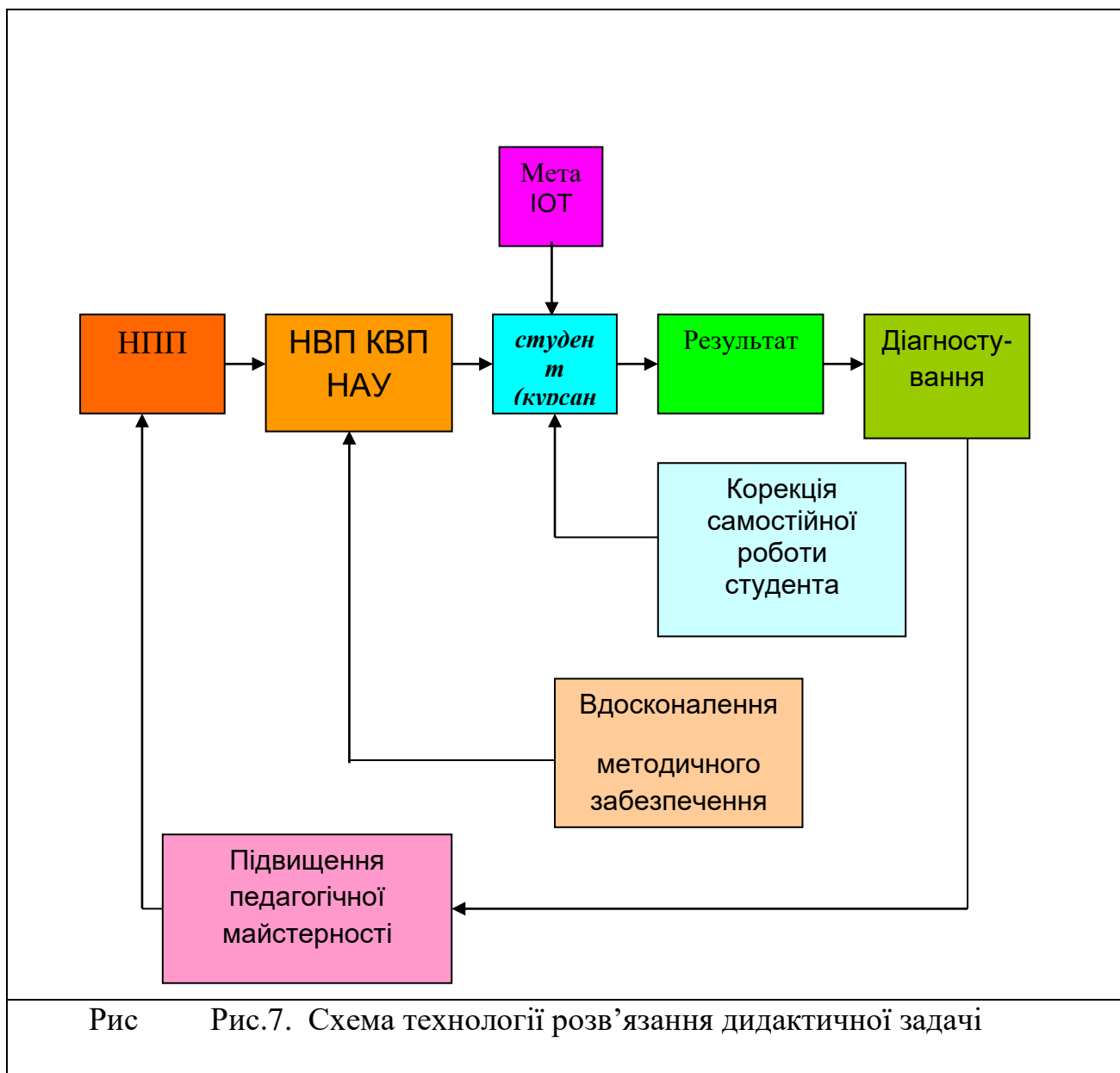
- система управління комплексним методом забезпечення ВП
- постановку дидактичної задачі
- розв'язання поставленої задачі (рис.6.)

Основним компонентами дидактичної задачі є безпосередньо студент (курсант), зміст навчальної дисципліни (НД) та кінцева мета ВП. Вона являє собою суму цілей за всіма навчальними темами НД і чітко відображена в робочій навчальній програмі.

Суть дидактичної задачі полягає в тому, щоб студент (курсант) КВП, засвоївши зміст навчальної дисципліни (НД) військової підготовки (ВП), досяг мети свого навчання. У розв'язанні дидактичної задачі вирішальну роль відіграє викладач КВП, бо він таким чином складає річний навчальний план і так застосовує сучасні інноваційні педагогічні технології, щоб студент (курсант) набув необхідних знань і навичок згідно ІОТ і став офіцером (запасу), надійним військовим фахівцем, захисником Вітчизни. З цією метою перед початком кожного навчального року враховуються результати вступних іспитів і вносяться корективи в систему управління комплексом методичного забезпечення, коригується НП для поліпшення окремих результатів.

Схематично розроблена нами технологія розв'язання дидактичної задачі представлена на рис.7.

Сутність розв'язання дидактичної задачі полягає в тому, що НПП КВП НАУ в рамках навчально-виховного процесу взаємодіє з студентом (курсантом). Результат цієї взаємодії в процесі постійного діагностування рівня знань порівнюється з метою ВП, тобто здійснюється постійний моніторинг відповідності реального рівня знань і практичних навичок студента (курсанта) та ІОТ, спроектованій на основі НПП.

Діагностування дозволяє зробити висновок про відповідність або не відповідність рівня знань та навичок поставленій меті (ІОТ). Коли рівень знань і навичок (РЗН) відповідає меті, то ІОТ реалізована повністю. У випадку невідповідності РЗН меті, в першу чергу рекомендовано студентам (курсантам) більше приділяти уваги самостійній роботі, надалі необхідно здійснити корекцію або ІОТ, або покращити комплекс методичного забезпечення навчального процесу і насамкінець зробити рекомендації щодо підвищення педагогічної майстерності НПП.

2.2. Педагогічні умови проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету

Педагогічні умови проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету враховують діяльність як викладача, так і студента – майбутнього офіцера. Діяльність викладача буде результативною, якщо враховувати її поліфункціональну структуру, яка корегується на кожному етапі. Навчально-виховний процес на кафедрі військової підготовки НАУ ґрунтується на таких принципах підготовки військових спеціалістів, як: професійна спрямованість, варіативність, послідовність і наступність, інтегрованість, мотивація, діалогізація навчання, які реалізовувалися в розробленій нами методиці в навчально-виховному процесі.

Ми дійшли висновку, що послідовність виконання представлених етапів дає змогу в процесі реалізації основних компонентів навчання (когнітивно-мотиваційний, гностично-цільовий, корегуючи-оптимізаційний) розкрити роль і завдання кожної складової на різних стадіях підготовки та спрогнозувати загальний кінцевий результат. Кожен компонент представленої моделі характеризують критерії та їх показники.

Критеріями когнітивно-мотиваційного компонента є зацікавленість у оволодінні знаннями та їх застосуванням, критичне мислення (аналіз, синтез, оцінювання), інтерес до майбутньої професії, усвідомлення потреби у навчанні БК. Критеріями гностично-цільового компонента виступають: соціально-психологічні установки, соціально-демографічні характеристики, рівень знань. У навчально-виховному процесі показниками цього критерію є усвідомленість потреби в знаннях, саморозвитку здібностей, адаптація до умов ВНЗ. Критеріями якості готовності студентів – майбутніх офіцерів до військової професії є: якість засвоєння матеріалу, сформованість знань, розвиток мислення, які співвідносяться з такими показниками, як: повнота, конкретність, глибина, системність, гнучкість, оперативність знань з

дисциплін. Розроблено систему оцінювання і моніторингу рівня теоретичних знань та практичних навичок студентів – майбутніх офіцерів щодо РБ на основі БК.

Практична реалізація розробленої нами моделі може використовуватись на курсах підвищення кваліфікації. Виходячи з того, що підготовка викладачів та інструкторів є складною дидактично-методичною задачею, яка потребує окремого наукового дослідження, розроблена нами модель формування готовності майбутніх офіцерів до РБ на основі БК може бути використана як алгоритм в процесі їхньої підготовки.

Курси підвищення кваліфікації викладачів та інструкторів (2 тижня, систематично протягом року) і переатестація (раз на 2 роки) проводиться з урахуванням специфіки їх військово-професійної діяльності.

Узагальнюючи технологію формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдання за призначенням, вважаємо, що підвищенню ефективності сучасної фізичної підготовки військовослужбовців сприятиме:

1. Вдосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців шляхом впровадження БК як базової дисципліни на основі розробленої моделі технології формування готовності до РБ студентів – майбутніх офіцерів.

Таким чином, педагогічними умовами педагогічного проектування навчально-виховного процесу у системі військової підготовки технічного університету є:

- забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача військової підготовки та студента - майбутнього офіцера на основі ПП НВП;
- створення системи оцінювання і моніторингу рівня теоретичних знань та практичних навичок студентів – майбутніх офіцерів щодо військової підготовки
- створення і забезпечення функціонування єдиного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ на основі комп'ютерних технологій.

-

2.3. Загальна модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету

Зроблений нами аналіз основних відомих моделей педагогічного проектування показав, що всі без винятку автори у своїх дослідженнях прийшли до висновку, що традиційна система планування навчально-виховного процесу увійшла в протиріччя із вимогами освітянського сьогодення. Це протиріччя, стосовно КВП, полягає у тому, що застаріла система планування навчально-виховного процесу не достатньо ефективно вирішує задачу підготовки студенті (курсанта) як майбутнього офіцера до служби в ЗС України. Засіб вирішення даного протиріччя полягає у застосуванні новітніх педагогічних технологій і особливо педагогічного проектування.

Враховуючи розробки моделей таких педагогів, як: Гиг Дж. Ван, В. П. Беспалько, Е. С. Заїр-Бек, А. І. Колеснікова, В.М.Монахов, Л. Ніколов В. В.Серіков, В. Е.Радіонов, Ж. Т. Тощенко, В. М.Шепель [2,7,8,13,15 ,16,18,24,26] і зроблений нами їх аналіз, ми вважаємо за доцільне представити загальну модель педагогічного проектування військової підготовки, яка, традиційно як і будь-яке проектування, вміщує три основні етапи проектування, а саме: аналіз попередніх даних для проектування, синтез (пошук) та оцінку результатів (рис. 8.).

Розглянемо детальніше кожен з основних етапів.

Етап аналізу передбачає розробку прогностичної та концептуальної моделей. Сутність прогностичної моделі полягає в тому, що, перш за все, необхідно здійснити розподіл ресурсів (наявна кількість студентів (курсантів), потрібна кількість НПП, навчально-методичної літератури, фінансів і т. ін.), а після цього – конкретизувати цілі. Концептуальна модель – це, перш за все, створення інформаційного простору, а після цього – розробка програми організаційних дій в цьому просторі.

На цьому етапі для розробки прогностичної та концептуальної моделей щороку діагностується соціально-демографічна ситуація, а також особливості об'єкта педагогічного проектування. Аналіз соціально-демографічної ситуації дає змогу спроектувати необхідні ресурси, спланувати навчально-методичне забезпечення, фінанси, навчальні площі, тобто матеріально-технічного забезпечення, а також

виявити напрямки. Педагогічне проектування передбачає також психолого-соціальну діагностику та оцінку рівня знань студента (курсанта), яка здійснюється під час вступних іспитів на КВП, а також під час аналізу особової справи. Цей аналіз враховує: поточну університетську успішність, соціальний стан, результати співбесіди та тестування з психологом КВП. Оцінювання рівня знань відбувається за розробленими тестами.

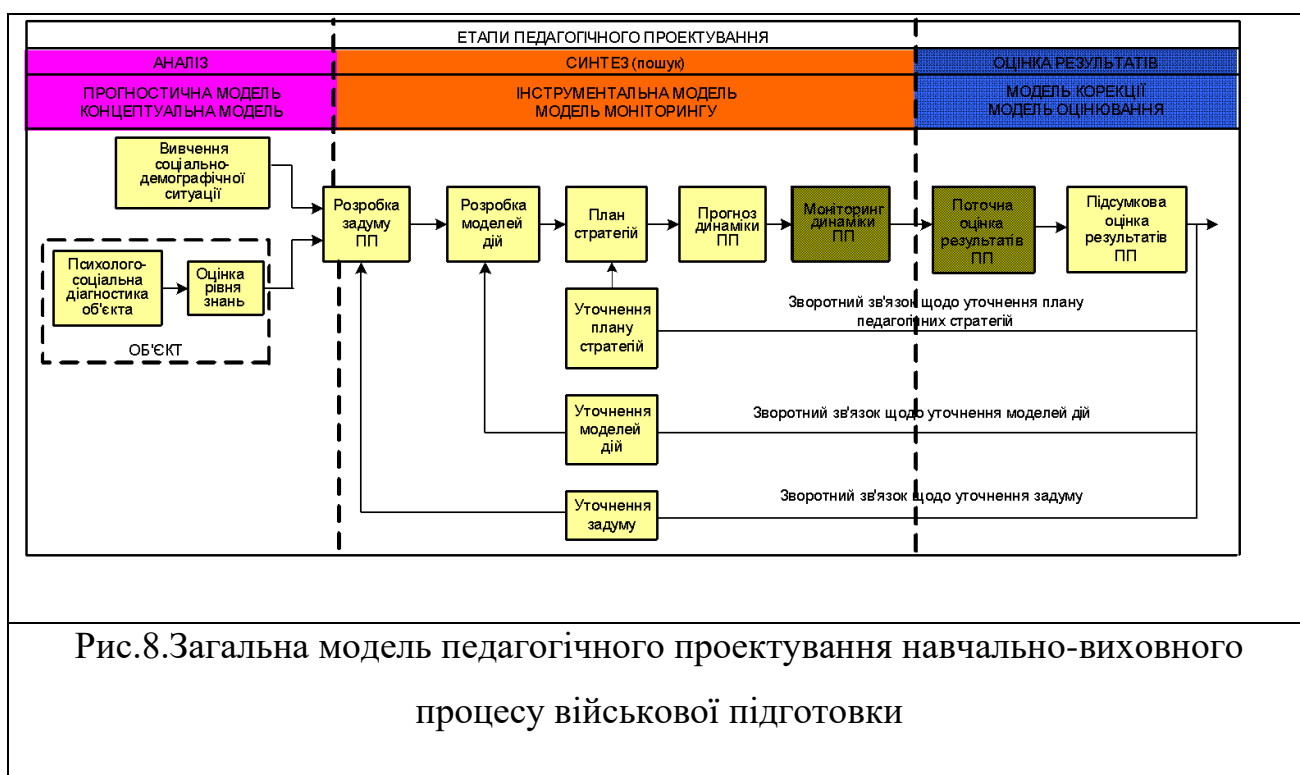

Рис.8. Загальна модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу військової підготовки

Результати, отримані на етапі аналізу, дозволяють:

- раціонально здійснити розподіл наявних ресурсів;
- конкретизувати цілі педагогічного проектування;
- визначити межі інформаційного простору для конкретної програми організаційних дій в цьому просторі.

Етап синтезу (пошуку) передбачає розробку інструментальної моделі та моделі моніторингу. Інструментальна модель вміщує програму виконавчих дій, для формування якої необхідно мати досвідчений педагогічний колектив, озброєний системою педагогічних інноваційних технологій.

Орієнтуючись на вимоги керівних документів Департаменту військової освіти інструментальна модель на початку кожного навчального року розробляється, обговорюється на засіданнях предметно-методичних комісій за напрямками підготовки та затверджується на науково-методичній раді КВП. Все це знаходить відображення в системі методичного забезпечення. З цією метою здійснюються розробка задуму та моделей дій, розробляється план стратегій, прогнозується динаміка розвитку педагогічної ситуації.

Модель моніторингу передбачає комплексний моніторинг динаміки педагогічного процесу, який включає контроль організації, якість викладання навчальних дисциплін та рівень засвоєння навчального матеріалу студентами (курсантами) КВП НАУ. З цією метою проводиться систематичне опитування студентів (курсантів) КВП для визначення якості викладання НПП КВП. За результатами моніторингу визначається рейтинг як студентів (курсантів) так і викладачів. Результати, отримані на етапі синтезу (пошуку), дозволяють реалізувати цілі педагогічного проектування, які визначені на поточний навчальний рік.

Завершальний етап оцінювання результатів містить моделі корекції та оцінювання. Модель корекції здійснює коригувальні дії щодо організації НВП, обумовлені необхідністю ліквідації певних неточностей, які виникають напередодні нового навчального року під час визначення початкових умов.

Виходячи з вищенаведеного, нами розроблено загальну модель педагогічного проектування ІОТ, представлену на рис. 9.

Розроблена загальна модель та функціонал педагогічного проектування навчально-виховного процесу є основою експериментальної методики навчання, яка носить динамічний характер і це дозволяє своєчасно коригувати навчально-

виховний процес, вносити зміни, доповнювати їх новими засобами, формами, методами навчання. Таким чином, створена нами модель дозволяє прогнозувати подальший розвиток військової підготовки. Як практичну реалізацію загальної моделі педагогічного проектування навчально-виховного процесу пропонуємо впровадити в систему військової підготовки таку форму навчання, як дистанційну, що надзвичайно актуальну в умовах пандемії.

Рис. 9. Взаємодія моделей педагогічного проектування навчально-виховного процесу КВП.

Висновки до другого розділу

Описані прикладні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету на прикладі КВП НАУ. Розглянута дидактична модель формування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. Запропонована загальна модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі

військової підготовки технічного університету, яка дозволяє стверджувати, що особливості формування ІОТ для підготовки офіцерів кадру виявляються в тому, що відбувається узгодження в ІНП навчальних дисциплін, які викладаються в НАУ та на КВП; неможливим є дистанційне проведення індивідуальних практик, стажувань та ін... студентів (курсантів) КВП в військових частинах ЗС України; відбувається впровадження особистісно зорієнтованого підходу при формуванні ІОТ в процесі дипломного проектування. Має свою специфіку, а також певні труднощі й процес формування ІОТ офіцерів запасу. Вони полягають у тому, що складно її формувати з урахуванням основних напрямів підготовки студентів в НАУ через обмежений час навчання (заняття відбуваються один раз на тиждень), особливо за використання дистанційної форми. Особистісно зорієнтований підхід при формуванні ІОТ реалізується шляхом визначення індивідуальних завдань на навчальний збір у військах та при підготовці до випускного іспиту з урахуванням основних напрямів підготовки студентів в НАУ.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

3.1 Організація та проведення педагогічного експерименту

Проведення педагогічного дослідження потребує здійснення експериментального випробування, мета якого – довести або спростувати гіпотезу дослідження про те, що процес формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до виконання завдань за призначенням буде результативнішим, якщо реалізувати педагогічне проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету.

Процес формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до виконання завдань за призначенням здійснювався через комплексне використання всіх складових педагогічного проектування, об'єднаних за принципом динамічності на засадах їх взаємоузгодження.

До педагогічного експерименту нами були поставлені такі критерії та вимоги:

- а) припускати внесення в педагогічний процес принципово нового впливу (зміни) щодо формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань;
- б) забезпечувати умови, що дозволяють виділити зв'язок між впливом і його результатом;
- в) включати досить повний, документально фіксуючий облік параметрів (показників) початкового й кінцевого стану педагогічного процесу, розходження між якими й визначає результат експерименту;
- г) бути досить доказовим, забезпечувати вірогідність висновків.

Для підтвердження ефективності педагогічне проектування навчально-виховного процесу кафедри військової підготовки НАУ у ході дослідження завдань нами були виділені:

- констатувальний експеримент (завданням якого є вивчення вихідних, тобто початкових параметрів навчально-виховного процесу до внесення в нього будь-яких змін);
- формувальний експеримент (має на увазі організацію й проведення експериментальних впливів);
- контролюючий експеримент (має на меті зафіксувати результат експериментального впливу, кінцевий стан параметрів навчально-виховного процесу).

До експерименту було залучено 58 студентів. Експеримент проводився у двох навчальних взводах на першому році навчання на кафедрі військової підготовки Національного авіаційного університету. Окремі аспекти експериментальної методики перевірялися на навчальних зборах у військових частинах ЗСУ. Педагогічний експеримент проведено 2021 навчальному році і охопив чотири етапи:

1. Перший етап аналітико-констатувальний. Вивчався стан досліджуваної проблеми; аналізувалась науково-методична література з питань військової підготовки майбутніх офіцерів; вивчався досвід різних країн НАТО.

2. Другий етап, пошуковий – визначено тему, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, проаналізовано вибрану проблему, розроблено програму дослідження; проводився теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження.

3. Третій етап, дослідно-експериментальний – обґрунтовано і розроблено експериментальну методику, здійснено порівняльний аналіз підготовки студентів-майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням.

4. Четвертий етап, завершально-коригуючий – узагальнювались здобуті результати, перевірялась і контролювалась ефективність ПП НВП КВП НАУ. Визначено перспективи подальшого дослідження цієї актуальної проблеми.

3.2 Аналіз результатів проведення педагогічного експерименту

Динаміка формування відносних значень середнього рівня готовності до виконання завдань за призначенням для контрольних та експериментальних груп наведена у табл. 3.1. Аналізуючи дані табл. 3.1, приходимо до таких висновків:

1) Констатувальний експеримент показав, що за рівнем підготовки студенти контрольної та експериментальної груп практично однакові.

2) Формувальний експеримент беззаперечно засвідчив, що із впровадженням експериментальної методики під час формування рівня готовності до виконання завдань за призначенням ефективність підвищилась від 11 % до 14 %.

3) Контрольний експеримент визначив, що ефективність нової методики в цілому коливається від 10 % до 18,3 %. У процесі експерименту з'ясувалось, що розроблена методика найефективніша для загально-військових дисциплін – 18,3 %. Відносні значення середнього рівня засвоєння знань та вмінь для контрольних і експериментальних груп, які ілюструють значення табл. 3.1, показано графічно на рис. 3.1 – 3.5.

**Динаміка формування відносних значень середнього рівня готовності до БК
для контрольних та експериментальних груп, %**

Відносні значення середнього рівня знань та навичок ВП, %	Констатувальний експеримент			Формувальний експеримент			Контролюючий експеримент		
	Контрольна група, (КГ) 29 студента	Експеримент. група (ЕГ) 29 студентів	Еф., %	Контрольна група, (КГ) 29 студента	Експеримент. група (ЕГ) 29 студентів	Еф., %	Контрольна група, (КГ) 29 студента	Експеримент. група (ЕГ) 29 студентів	Еф., %
$R_{\text{спец. під. відн}}$	19,8	19,8	0	61,2	74,8	13,6	75,1	85,2	10,1
$R_{\text{вог відн}}$	18,9	18,9	0	53,4	67,2	13,8	63,8	76,8	13
$R_{\text{стр відн}}$	18,4	18,4	0	46,8	58,4	11,6	56,1	71,2	15,1
$R_{\text{мпз відн}}$	11,2	11,2	0	27,1	38,1	11	32,8	51,1	18,3
$R_{\text{заг.так. відн}}$	17,08	17,08	0	47,13	59,6	12,5	56,95	71,08	14,1 2

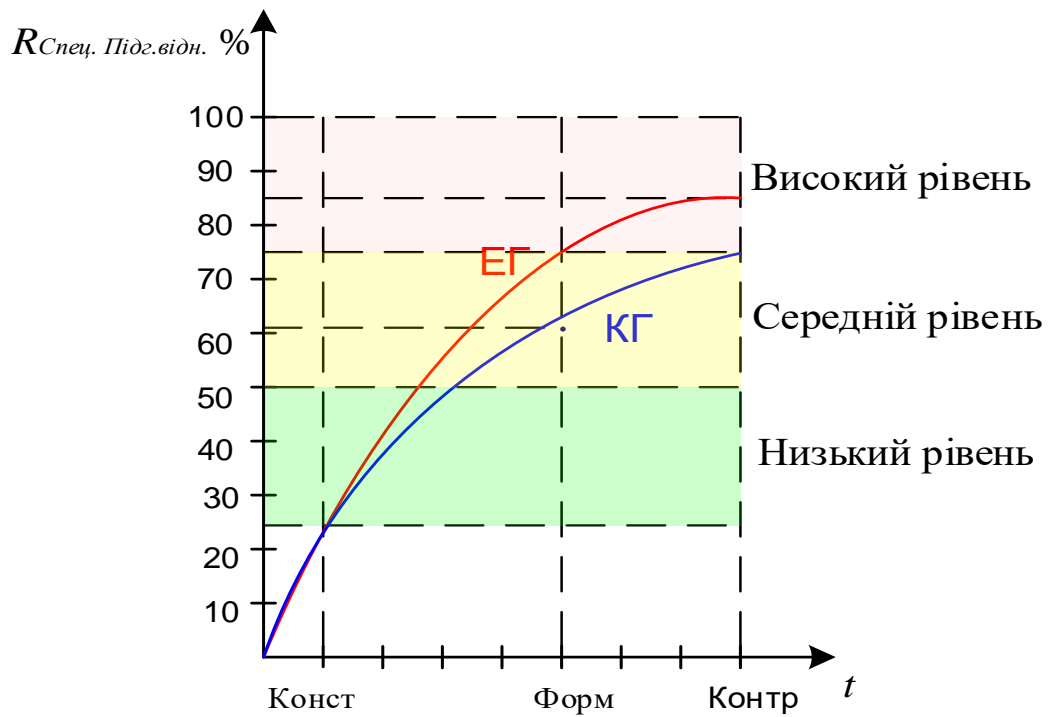

Рис. 3.1. Відносні значення середнього рівня засвоєння спеціальної підготовки

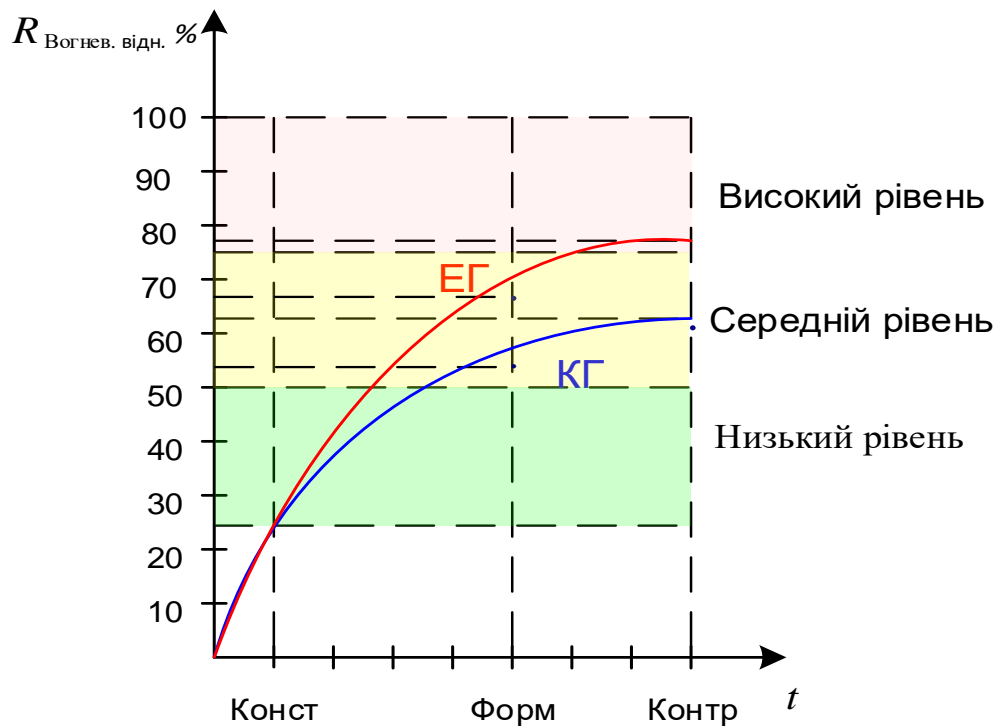

Рис. 3.2. Відносні значення середнього рівня засвоєння вогневої підготовки

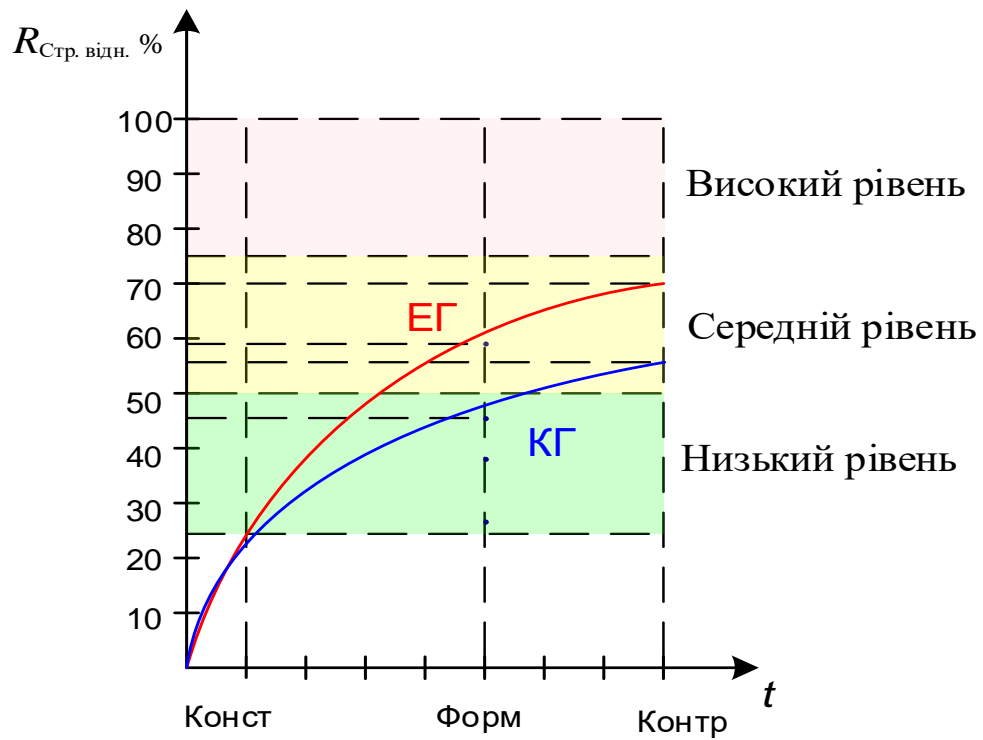

Рис. 3.3. Відносні значення середнього рівня засвоєння стрійової підготовки

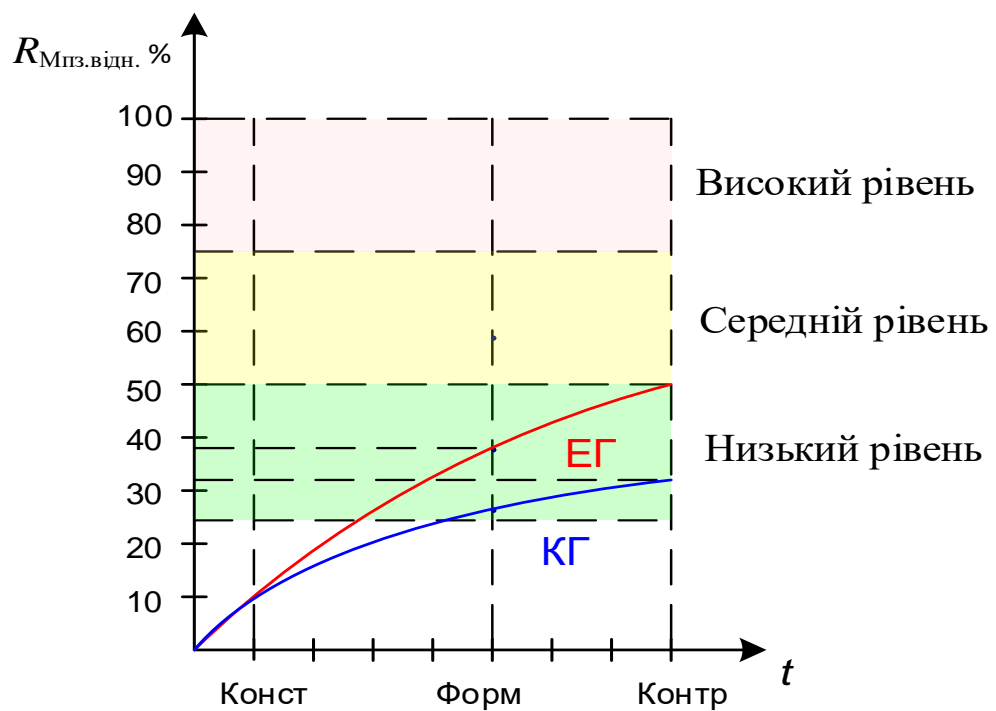

Рис. 3.4. Відносні значення середнього рівня засвоєння матеріально-психологічного забезпечення

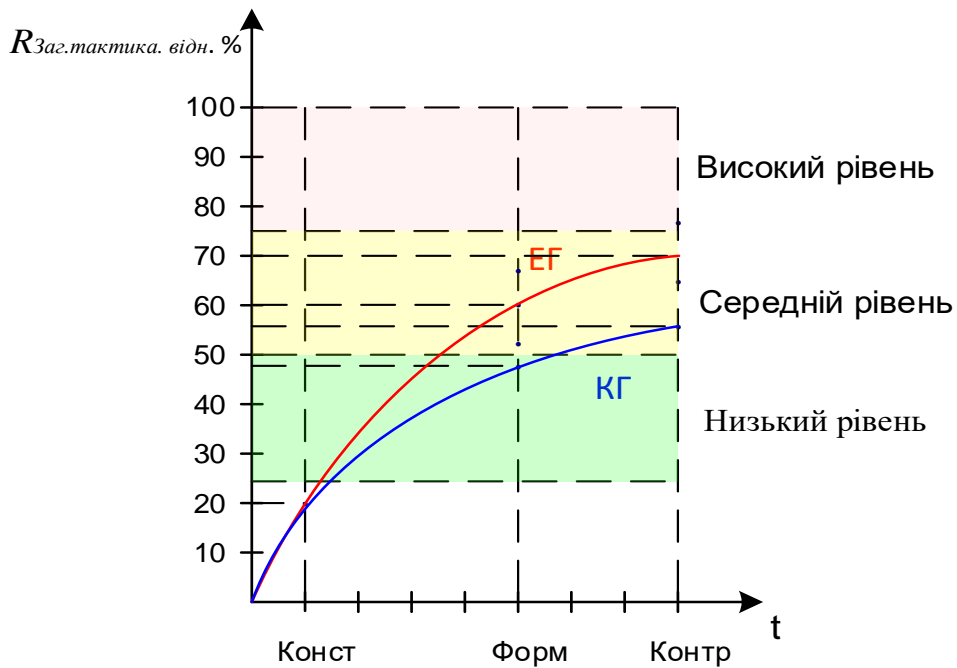

Рис. 3.5. Відносні значення середнього рівня засвоєння загально-тактичної підготовки

3.3. Рекомендації щодо впровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес в системі військової підготовки технічного університету

Основні положення нашої роботи можуть бути впроваджені в професійну підготовку майбутніх офіцерів, творчо використані у навчальному процесі в системі військової підготовки технічного університету.

За результатами магістерської роботи були підготовлені методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам кафедри військової підготовки, майбутнім педагогам, а саме:

- створити умови для впровадження педагогічного проектування в систему військової підготовки технічного університету;
- модернізувати та розвивати навчально-матеріальну базу, забезпечувати ЗВТО сучасними інформаційними системами, засобами навчання, комп'ютерами, навчально-тренувальними системами й комплексами;

Науково-педагогічним працівникам ЗВТО:

- удосконалювати навчально-методичні матеріали відповідно рекомендацій до педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки ТУ , спираючись на перспективні підходи до навчання з використанням інформаційних систем;
- при проектуванні враховувати досягнення зарубіжної педагогічної думки та практики, а також національний досвід;
- запровадити міжпредметні зв'язки між загальними та спеціальними дисциплінами на принципах інтегральних підходів, що забезпечить розвиток професійних знань у майбутніх педагогів;
- створювати постійну активізацію суб'єктів навчання до засвоєння знань, передусім сприймати студента не як об'єкт педагогічного впливу, а як суб'єкт спільної діяльності;
- брати участь у обміні досвідом розвинених країн, постійно підвищувати свою професійну майстерність, проходити фахову підготовку на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних закладів вищої технічної освіти та стажування на педагогічних посадах.

Висновки до третього розділу

1. Експериментальне застосування ІІТ в системі військової підготовки дало можливість обґрунтувати і розробити експериментальну методику ІІТ ІОТ, здійснити порівняльний аналіз підготовки студентів контрольної та експериментальної груп, виявити ефективні шляхи вдосконалення військової підготовки студентів – майбутніх офіцерів ЗСУ, що мало порівняльний характер. При застосуванні двох методик – розробленої і традиційної, з метою їх порівняння були створені експериментальна та контрольна навчальні групи, навчання яких проходило відповідно за розробленою та традиційною методиками.

2. У процесі порівняння названих методик нами постійно фіксувались результати ходу експерименту на основі проміжних зрізів моніторингу, які визначали рівень та якість засвоєння студентами умінь та навичок під час військової підготовки, характеризувалися зміни успішності, ставлення до майбутньої військової професійної діяльності. Так кількість студентів середнього рівня в експериментальній навчальній групі на 2,5 ÷ 17,5 % більша ніж в контрольній навчальній, а високого – на 5 ÷ 10 %.

3. Результати проведеного нами педагогічного експерименту дають змогу стверджувати, що розроблена методика формування готовності до виконання завдань за призначенням на основі педагогічного проектування дає можливість:

- а) отримувати постійну інформацію про засвоєння навчального матеріалу;
- б) забезпечувати керування колективною, індивідуальною та самостійною навчальною діяльністю студентів (ІОТ);
- в) стимулювати щоденну підготовку до занять, своєчасно виявляти і усувати прогалини і помилки в знаннях, тобто здійснювати оперативну корекцію;
- г) підвищити продуктивність праці викладача і студентів.

4. Здійснена перевірка достовірності результатів педагогічного експерименту.

Аналіз основних показників ефективності технології формування готовності до виконання завдань за призначенням майбутніх офіцерів і результати розрахунку

статистичного зв'язку між ними дозволив дійти висновку про правомірність висунутої гіпотези нашого дослідження.

ВИСНОВКИ

У проведеному дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та вирішено завдання щодо педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. У результаті вирішення цього наукового завдання зроблено такі висновки:

1. В першому розділі були проаналізовані теоретичні аспекти педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. Детально розглянуто педагогічне проектування як педагогічний феномен. Було розкрито сутність педагогічного моделювання і проектування. Доведено, що педагогічного проектування є найсучаснішим інструментарієм в організації навчально-виховного процесу військової підготовки в технічному університеті і є більш перспективним у порівнянні з типовим плануванням.

2. В другому розділі були описані прикладні засади педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету на прикладі кафедри військової підготовки НАУ. Розглянута дидактична модель формування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету. Запропонована загальна модель педагогічного проектування навчально-виховного процесу в системі військової підготовки технічного університету, яка дозволяє стверджувати, що особливості формування ІОТ для підготовки офіцерів кадру виявляються в тому, що відбувається узгодження в індивідуальних навчальних планах навчальних дисциплін, які викладаються в НАУ та на кафедрі військової підготовки; неможливим є дистанційне проведення індивідуальних практик, стажувань студентів (курсантів) КВП в військових частинах ЗС України; відбувається впровадження особистісно зорієнтованого підходу при формуванні ІОТ в процесі дипломного проектування. Має свою специфіку, а також певні труднощі й процес формування ІОТ офіцерів запасу. Вони полягають у тому, що складно її формувати з урахуванням основних напрямів підготовки студентів в НАУ через обмежений час

навчання (заняття відбуваються один раз на тиждень), особливо за використання дистанційної форми. Особистісно зорієнтований підхід при формуванні ІОТ реалізується шляхом визначення індивідуальних завдань на навчальний збір у військах та при підготовці до випускного іспиту з урахуванням основних напрямів підготовки студентів в НАУ.

3. За результатами експерименту виявлено позитивний вплив педагогічного проектування навчально виховного процесу в системі військової освіти. Так кількість студентів середнього рівня в експериментальній навчальній групі на 2,5 ÷ 17,5 % більша ніж в контрольній навчальній, а високого – на 5 ÷ 10 %. Аналіз основних показників ефективності технології формування готовності до виконання завдань за призначенням майбутніх офіцерів і результати розрахунку статистичного зв'язку між ними дозволив дійти висновку про правомірність висунутої гіпотези нашого дослідження.

4. Розроблені методичні рекомендації можуть бути впроваджені у навчальний процес вищих військових навчальних закладах. Вони сприяють удосконаленню професійної підготовки курсантів (студентів) які навчаються в системі військової підготовки технічного університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / А. М. Алексюк – К. : Либідь, 1998. 557 с.
2. Амосов Н. М. Моделирование сложных систем / Н. М. Амосов – К. : Наукова думка, 1968. 87 с.
3. Аширов, Д. А. Трудовая мотивация: учеб.пособие / Аширов Д. А. – М. : Проспект, 2005. 448 с.
4. Бабанский Ю. К. Педагогика / Бабанский Ю. К. – П. : Москва, 1983. 376 с.
5. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Бабанский Ю. К. - М. : Педагогика, 1982. 151 с.
6. Балакін С.Г. Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти на кафедрі військової підготовки в умовах дистанційного навчання / Балакін С.Г. Актуальні проблеми вищої професійної освіти Збірник наукових праць . Київ 2021 <http://kpppo.nau.edu.ua/files/Konfer2021.pd>
7. Басова Н. В. Педагогіка и психология / Н. В. Басова. – Ростов н/Д : Фенікс, 2000. 416 с.
8. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки студентів у навчальному процесі ВВЗО / Наукові записки. Серія: педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – В. : Віноблдрукарня, 2001. – Вип. 4. С. 74–76.
9. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій: дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / І. М. Богданова. – К., 1999. 392 с.
10. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів соціального управління : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Олег Володимирович Бойко. - К., 2005. 217 с.
11. Большая научная библиотека : електронні ресурси в науці [Електронний ресурс]: – Режим доступу до бібліотеки : <http://www.scilib.net/index.php?showtopic=1831>.

12. Васильев И. А. Мотивация и контроль за действием / Васильев И. А., Магомед-Эминов М.Ш. – М. : Изд-во МГУ, 1991. 144 с.
13. Висоцкий С. В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения / Висоцкий С. В. - Науковий вісник Південноукраїнського державного університету ім. К. Д. Ушинського: [зб. наук. пр.]. – Одеса, 1999. – Вип. 8-9. С. 90-94.
14. Вікова психологія / Костюк Г.С. - К., 1976, С. 28.
15. Вікіпедія : електронний ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_сторінка.
16. Введенський В. Н. Моделирование профессиональной компетенции педагога // Педагогіка / Введенський В. Н. – К. : 2003. - №10. С. 51
17. Воловик П. М. Теорія ймовірностей і математична статистика в педагогіці : [підручник] / П. М. Воловик. - К. : Рад. школа, 1969. 222 с.
18. Выршиков А. Н. Военно-патриотическое воспитание : теория и практика / А. Н. Выршиков. – М. : Педагогика, 1990. 152 с.
19. Гласс Дж. Статистические методы в педагогике и психологии : [пер. с англ.] / Дж. Гласс, Дж. Стенли. - М. : Прогресс, 1976. 410 с.
20. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Головаха Е. И. – К. : Наукова думка, 1988. 144 с.
21. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям : [навч. посібник] / С. У. Гончаренко. - Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
22. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К. : Либідь, 1997. 376 с.
23. Деркач, А. А. Психология развития профессионала / Деркач А. А., Зазыкин В. Г., Маркова А.К. – М. : РАГС, 2000. С. 125
24. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в экстремальных ситуациях: психологический аспект / Дьяченко М. И. , Кандыбович Л. А. , Пономаренко В. А. – М. : Изд-во «Университетское», 1985. 206 с.
25. Закон України «Про вищу освіту» [текст] : - (Нормативний документ).

26. Зимняя И. А. Педагогическая психология / Зимняя И. А. – М. : Логос. – 2004. 384 с.
27. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы : учебник для вузов / Ильин Е. П. - СПб. : Питер.- 2000. 512 с.
28. Каверина Э. Ю. Высшие учебные заведения США: структура и классификация / Каверина Э.Ю. - США-Канада: Экономика. Политика. Культура. - 2004. - № 7. С. 51-71.
29. Кайнова Э. Б. Методология и методика научного исследования в педагогике : учебное пособие / Кайнова Э. Б. – М., 2003. С. 118–121.
30. Керницький О. М. Методика формування психологічної готовності студентів-льотчиків до льотної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Керницький Олександр Михайлович. – Харків : 2004. 225 с.
31. Кларин М. В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта / Кларин М.В. - М. : Наука, 1997. 223 с.
32. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / Кларин М.В. - М. : Знание, 1989. 80 с.
33. Климов Е. А. Как выбирать профессию : [учеб. пособие] / Е. А. Климов. – М. : Просвещение, 1989. 160 с.
34. Ковалев В. И. Мотивационная сфера личности и ее динамика в процессе профессиональной подготовки / Ковалев В. И., Дружинин В. Н. - Психологический журнал. – М. : 1982. – Т. 3. – № 6. С. 35-44.
35. Ковчина І. М. Педагогічна освіта в Польщі у 80-90 роках ХХ століття : Монографія / За ред. Ничкало Н. Г. – К. : Логос, 2000. 141 с.
36. Кондрашова Л. В. Сборник педагогических задач / Л. В. Кондрашова. – М. : Просвещение, 1987. 142 с.
37. Концепція закладів вищої технічної освіти в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року №1410 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1410-97-%EF>.
38. Котик М. А. Психология и безопасность / Котик М. А. - Таллин: Валгус, 1987. 440 с.

39. Кремень В. Г. Філософія людодоцентризму в освітньому просторі / Кремень В. Г. 2-ге вид. – К. : Т-во «Знання» України, 2010. 287 с.
40. Кубицький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Сергій Олегович Кубицький. – Київ, 2001. 334 с.
41. Кубицький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / С. О. Кубицький, Центр. ін-т післядипл. пед. освіти АПН України. – Київ, 2002. 20 с.
42. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навчальний посібник / Кудрявцева С. П. Колос В. В. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. 400 с.
43. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования : [учеб. пособие] / Н. В. Кузьмина. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1982. 172 с.
44. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / Кузьмінський А. І. – К. : Знання, 2005. 486 с.
45. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання-Прес, 2004. 445 с.
46. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / Кыверялг А. А. – Т. : Валгус, 1980. 334 с.
47. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности : дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України / Линенко А. Ф. – Київ, 1996. 371 с.
48. Лузік Е. К., Артюшин Г. М. Особливості організації навчального процесу у ВВНЗ України в умовах Болонського процесу. Навчальний посібник — К.: Наук. видавничий відділ НА СБ України, 2007. — 58 с.
49. Лузік Е. В., Євтух М. Б., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень. Монографія. — К. : КНЕУ, 2010. — 248.
50. Лузік Е. В., Артюшин Г. М., Куцов Н. Г. Методика оцінювання успішної навчальної діяльності слухачів у вищих навчальних закладах (суб'єктно-

діяльнісний компетентнісний підходи). Навчальний посібник. За заг. ред.

В. В. Ягупова: — К. : ВДА, 2010. — 256 с.

51. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 р.): монографія / Майборода В. К. – К. : Либідь, 1992. 195 с.

52. Макодзей Л. І. Формування управлінської компетентності майбутніх магістрів лісового господарства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Національний університет біоресурсів і природокористування України / Макодзей Л. І. – Київ, 2011. 248 с.

53. Монахов В.М. Педагогическое проектирование – современный инструментальный дидактический исследований // Школьные технологи, 2001. – №5. – С. 75-98.

54. Малиночка Э. Т. Способы математического изображения педагогических факторов и явлений : [методическое пособие для педагогов] / Малиночка Э. Т. - Краснодар : Кубанский государственный университет, 1976. 74 с.

55. Маркова А. К. Психология профессионализма // Международный гуманитарный фонд / Маркова А. К. – М. : “Знание”, 1996. 312 с.

56. Марков С. Л. Основні принципи творчої випереджальної вищої освіти / Марков С. Л. // Науковий вісник Чернівецького університету: Педагогіка та психологія. – Ч., 2003. – Вип. 185. С.44–53.

57. Методы системного педагогического исследования : учеб. пособ. / под ред. Н. В. Кузьминой. – М. : Народное образование, 2002. 208 с.

58. Миленкова Р. В. Механізми формування професійної відповідальності в процесі фахової підготовки студентів [Текст] / Миленкова Р. В. - Педагогічні науки : теорія, історія, інновації, технології : науковий журнал. – С. : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. С. 321-329.

59. Милорадова Н. Г. Психология и педагогика : учебник / Милорадова Н. Г. – М. : Гардарики, 2005. 335 с.

60. Михайличенко, В. Є. Динаміка мотиваційної структури студентів вищих технічних навчальних закладів і значення цілепокладання у цьому процесі / Михайличенко В. Є., Грень Л. М., Полянська В. В. // Теорія і практика управління

соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – Х. : Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т», 2011, № 2. – С.76-82

61. Михайлишин О. О. Компоненти готовності педагогів до дій в особливих умовах (нестандартних ситуаціях) / О. О. Михайлишин. - Матеріали всеукр. наук.-теор. конф. «Сучасні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки у вищих навчальних закладах України» (12 травня 2006 р.) / під заг. ред О. В. Торічного. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2006. С. 190-192.

62. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике / Михеев В. И. – Изд. 4-е доп. – М. : КРАСАНД, 2010. 224 с.

63. Мороз А. Г. Формирование готовности к педагогической деятельности у будущих учителей: Психолого-педагогические основы совершенствования подготовки специалистов в университете /Мороз А. Г. - Сборник научных трудов. Днепропетровск; Изд-во Днепрпетр. университета, 1980. С. 71-75.

64. Набиев В. Ш. Военно-специальная компетентность студента как определяющий фактор профессионального становления офицера / В. Ш. Набиев.- Воспитание защитника Отечества : сб. науч. статей по матер. Всерос. науч.-практ. конф. (часть 2), Воронеж, 17-18 окт. 2007 г. – Воронеж : ВВВАИУ, 2007. С. 87–92.

65. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /В.Л. Ортинський. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

66. Ненашева Л. А. Моделирование профессиональной деятельности в учебном процессе / Ненашева Л. А., Семушнна Л. Г. – М., 1989. 40 с.

67. Нецадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : [монографія] / М.І. Нецадим. - К. : ВПЦ “Київський університет”. — 2003. 852 с.

68. Низков А. А. О критериях оценки знаний, умений и навыков студентов / А. А. Низков. - Проблемы высшей школы. – К. : Вища школа, 1980. - Вып. 40. С. 36–41.

69. Никитенко В.Н. Противоречия процесса профессионального становления учителей к пути их решения: Пути совершенствования психолого-педагогической подготовки будущего учителя.-Т.1989, 33-37.

70. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. К.:Віпол, 2000. С.58-80.

71. Олійник Л. В. Мотивація досягнення як умова підвищення ефективності процесу учіння майбутніх магістрів педагога університету / Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир: Редакційно-видавничий центр Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2011. – Вип. 55. С. 79-83.

72. Основні засади розвитку вищої освіти України.-Частина 4/За ред..І.О.Вакарчука. Упорядники: В.Д. Шинкарук, Я.Я. Болюбаш, І.І. Бабін.-К.: Видавництво НПУ ім..М.П. Драгоманова, 2008. С.173.

73. Семиченко В.А. Основи педагогічної майстерності: Програма для педагогічних вузів/ В.А.Семиченко, И.А.Зязюн, Н.М.Тарасевич та ін..- Погтава, ПДП, 1993.Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986. 255 с

74. Научно-методические основы самостоятельной работы студентов: Учебное пособие/ В.А.Семиченко, Л.В.Зданевич, О.М.Галус.- Хмельницький, 2003.

75. Про національну доктрину розвитку освіти, Указ президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

76. Пряжников Н.С. Психологический смысл труда: Учебное пособие к курсу «Психология труда и инженерная психология» / Пряжников Н.С. – М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. 352 с.

77. Психология мотивации [Текст] : теория и практика мотивирования. Мотивационный тренинг / С. С. Занюк. - Киев : Эльга: Ника-Центр, 2001. 351с.

78. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів у вищій школі: навч. посіб. / за ред.. М. В. Артюшиної, О. М. Котикової, Г. М. Романової. – К. : КНТЕУ, 2007. 528 с.

79. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія.-К.: Вища школа, 1997. 180 с.

80. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Дис. ... д-ра психол. н. / Рибалка В.В. - К., 1998. 465 с.
81. Реан А. А. Психология адаптации личности / А. А. Реан, А. Р. Кудашев, А. А. Баранов. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. 479 с.
82. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум – СПб.: Питер, 2004. 432 с.
83. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / А.В. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. 504 с.
84. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека: Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В. А. Семиченко. - К. : Миллениум, 2004. С. 38–39.
85. Сидоренко Е. В. Методы математической статистики в психологии : [учеб. пособие] / Е. В. Сидоренко. — СПб. : “Речь”, 2000. 350 с.
86. Сінкевич С. В. Формування ціннісного ставлення студентів вищих майбутніх закладів освіти до вивчення іноземної мови: Дис. канд. пед. наук: 20.02.02. – Хмельницький, 2002. С. 186.
87. Указ президента України № 189/2021 Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік.
<https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845>
88. Фарапонова Э. А. Воспитание психологической готовности к труду / Фарапонова Э.А. - Вопросы психологии. – 1985. – №6. С.59–68.
89. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция : Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. – М. : Сов. энцикл., 1983. 840 с.
90. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. 544 с.

91. Шандрук С. К. Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах. – К., 2002. – С.32–34.

92. Штофф В. А. Моделирование и философия. /Штофф В.А.- Л.: Наука, 1966. 301 с.

93. Ягупов В. В. Особливості професійної підготовки педагогів у ЗВО за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Магістр” / В.В. Ягупов, Г. Р. Дубровинський / Збірник тез доповід. VIII наук.-метод. конф. Об’єд. Ін.-ту при Нац. академії оборони Укр., 22 квіт. 2009 р., м. Київ / Мін. оборони Укр. ; [за заг. ред. В.В. Ягупова]. — К. : Об’єдн. ін-т при Нац. академії оборони Укр., 2009. С. 63–64.

94. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. Посібник/ Ягупов В.В. - Лібідь, 2003. 560 с.

95. Ярмаченко М. Д. Деякі методологічні питання управління системою освіти в Україні / М. Д. Ярмаченко.-Шлях освіти. - 1996. — № 1. С.15-19.

96. Engineer School Site is Under Revision. DRAFT TC 5-150-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.woyd.army.mil/warfighter>.

97. Federation of American Scientists, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.fas.org/men/dod-101/sys/land>).

98. Peters, R. S. The Concept of Motivation.-London, 1967

99. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем./Ахим Бююль, Петер Цефель – СПб.:ООО «ДиаСофтЮП», 2002. 608 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Загальна тактика

ВАРІАНТ 1		
з/п	Питання	Варіанти відповіді
.	Що вказує командир батальйону (роти) у третьому пункті бойового наказу на оборону?	а) у третьому пункті – бойове завдання батальйону (роти) та замисел бою (дій) б) у третьому пункті – висновки з оцінювання противника в) у третьому пункті – витрата ракет і боєприпасів на виконання бойового завдання
.	Основні види загальновійськового бою	а) переслідування противника б) відхід в) оборона і наступ
.	Чим характеризується загальновійськовий бій?	а) застосуванням звичайної зброї, запалювальних боєприпасів і сумішей б) вірністю військовій присязі; психологічною стійкістю; бойовою згуртованістю воїнів в) рішучістю, напруженістю, швидкоплинністю і динамічністю бойових дій, їх наземно-повітряним характером, одночасною могутньою вогневою дією на велику глибину, застосуванням різноманітних способів виконання бойових завдань та швидким переходом від одних видів бойових дій до інших
.	Фронт наступу взводу і відділення в пішому порядку ЗС України	а) фронт наступу взвода-300м, відділення в пішому порядку-50м б) фронт наступу взвода-600м, відділення-300м в) фронт наступу взвода-100м, відділення-1500м
.	Зміст бойового наказу	а) узгодити зусилля штатних, приданих і підтримуючих підрозділів щодо виконання завдання; добитися єдиного розуміння всіма командирами мети бою, бойових завдань і

		<p>способів їх виконання</p> <p>б) вказати: орієнтири; склад положення і характер дій противника, місце розташування його вогневих засобів; завдання роти, взводу; об'єкти і цілі на напрямках дій взводу, які уражаються засобами старших командирів; бойові завдання відділення (танкам); час готовності до виконання завдання; завдання сусідів; своє місце і заступника</p> <p>в) намітити та узгодити варіанти дій підрозділів і заходів щодо обману противника; Указати сигнали оповіщення, управління та взаємодії Поза дорогами: в день – 16 км/год.; в ночі 8 км/год.</p>
	Організація механізованого взводу і його озброєння	<p>а) 5 механізованих відділень по 12 чоловік в кожному, 6 БМП (БТР) ,РПГ-12 од, кулеметів-25 од.</p> <p>б) два механізованих відділення по 20 чоловік в кожному, чотири БМП (БТР), 25 автоматів, 10 РПГ-7 ,10 кулеметів</p> <p>в) 3 механізованих відділення по 9 чоловік в кожному, 3 БМП (БТР). Усього у взводі особового складу 29 чоловік,РПГ-3 од, КК-1 од, РКК-5 од, АК-27 од.</p>
	Зміст рішення командира взводу	<p>а) включає: розвідку наземних і повітряних цілей, оцінку їх важливості і визначення черговості ураження; вибір виду зброї і боєприпасів, виду і способу ведення вогню (стрільби)</p> <p>б) командир взводу вказує порядок спостереження та дій особового складу під час застосування противником зброї масового ураження і високоточної зброї, порядок інженерного обладнання позицій, заходи щодо маскування, охорони та порядок їх виконання</p> <p>в) у визначенні способів виконання одержаного завдання (якому противнику, де і якими засобами нанести ураження, які при цьому заходи вживаються для його обману) , завдання відділенням (танкам), приданим підрозділам та вогневим засобам і організацію управління</p>
	Тактично-технічні характеристики	<p>а) маса –30 т, екіпаж 15 чол., озброєння 125 мм гармата, 17,5 мм кулемет, запас ходу 1000 км.</p> <p>б) маса – 18,7 т, екіпаж 3+7 чоловік, озброєння 100/30 мм</p>

	БМП-3	<p>гармата, 3/7,62мм кулемет, одна пускова установка , максимальна швидкість руху 70/6 км/год, запас ходу 600 км, бронепробиваємість 100/600 мм</p> <p>в) маса – 13,6 т, екіпаж 9 чоловік, озброєння 14,5 мм гармата, 17,5 мм кулемет, запас ходу 1000 км ,бронепробиваємість 20 мм</p>
.	Термін зберігання секретної інформації, що має гриф таємності «Цілком таємно»	<p>а) 30 років</p> <p>б) 10 років</p> <p>в) 5 років</p>
0.	Які елементи включає система опорних пунктів і вогневих позицій батальйону (роти)?	<p>а) опорні пункти рот (взводів); вогневі позиції артилерії, танків, БМП (БТР), ПТРК та інших штатних і доданих вогневих засобів, вогневі (стартові) позиції засобів ППО; траншеї і ходи сполучення.</p> <p>б) опорні пункти рот (взводів); вогневі позиції танків, БМП (БТР), ПТРК та інших штатних і доданих вогневих засобів, вогневі (стартові) позиції засобів ППО; траншеї і ходи сполучення.</p> <p>с) опорні пункти рот (взводів); вогневі позиції артилерії, танків, БМП (БТР), ПТРК та інших штатних і доданих вогневих засобів, траншеї і ходи сполучення.</p>

Морально-психологічне забезпечення

Тема 1. Воєнна історія в системі воєнно-наукових знань.
Заняття 1. Предмет і завдання історії воєнного мистецтва.

Основні питання контролю:

1. Стадії розвитку військових формувань – кіммерійців, скіфів та сарматів.
2. Принцип формування та соціальний характер княжої дружини.
3. Озброєння та бойові категорії княжого війська.
4. Перші походи князя Святослава.
5. Степові походи українських князів.

Тема 1. Воєнна історія в системі воєнно-наукових знань.
Заняття 2. Війни та воєнне мистецтво епохи Середньовіччя.

Основні питання контролю:

1. Вандали, готи, англосакси, франки та вікінги раннього Середньовіччя
2. Нормандські лицарі та тамплієри розвинутого Середньовіччя
3. Хрестові походи розвинутого Середньовіччя
4. Війни пізнього Середньовіччя
5. Формування та організація середньовічних армій раннього Середньовіччя
6. Формування та організація середньовічних армій розвинутого та пізнього Середньовіччя
7. Здобутки київських князів
8. Степові та морські походи

Тема 1. Воєнна історія в системі воєнно-наукових знань.
Заняття 3. Початки, організація, озброєння та формації козацького війська.

Основні питання контролю:

1. Дві основні причини утворення козацтва
2. Вступ до запорізького товариства
3. Порядок ведення прикордонної служби
4. гуртування військової дисципліни на Січі
5. Національно-визвольна війна
6. Розділення України на дві частини

Тема 1. Воєнна історія в системі воєнно-наукових знань.
Заняття 4. Українські військові формування періоду національно-визвольної боротьби 1917-1921р.р.

Основні питання контролю:

1. Повстання полку імені гетьмана П.Полуботка
2. Новий етап українізації війська у липні 1917р.
3. Збройні формування Центральної ради в боротьбі за українську державність
4. Конвенція про поділ української території
5. Основні причини падіння Центральної Ради
6. Гальмування військового будівництва
7. Наказ 15 липня 1918 р. військовим міністром О. Рогоза
8. Форма правління Української держави, яка проіснувала з 29 квітня по 14 грудня 1918 р
9. Єдність у проводі українського національного руху
10. Події у Східній Галичині: ЗУНР
11. Спільні бойові дії Об'єднаних українських армій
12. Українсько-польський військовий союз

Тема 1. Воєнна історія в системі воєнно-наукових знань.

Заняття 5. Українські військові формування періоду Другої світової війни та повоєнні роки.

Основні питання контролю:

1. Радянсько-німецькі договори 1939р. і західноукраїнські землі
2. Українці в Червоній армії в роки Другої світової війни
3. Українці в національних військових формуваннях та з'єднаннях, утворених за межами України.
4. Українці серед військового командування Червоної Армії
5. Українці у складі іноземних військових формувань, утворених у складі Червоної Армії.
6. Українці в арміях держав-союзників.
7. Батальйони “Нахтігаль” та “Роланд”.
8. Дивізія “Галичина”.
9. Охоронно-вартові, допоміжні та поліційні формування.
10. Формування партизанських з'єднань
11. УПА та інші військові формування в боротьбі за незалежність України
12. День створення УПА
13. Структура УПА

Тема 2. Збройні Сили України сучасної доби.

Заняття 1. Українські Збройні Сили в антитерористичній операції на сході України.

Основні питання контролю:

1. **Україна опинилася на перетині інтересів**
2. **Безальтернативний орієнтир — національні інтереси України**
3. Підходи у сфері зовнішньої та внутрішньої політики
4. Пріоритетні напрями використання безпекового потенціалу громадянського суспільства
5. Фінансова та матеріальна підтримка громадянами та громадськими об'єднаннями Збройних Сил України та інших українських збройних формувань.

6. Участь громадських об'єднань в організації та проведенні військової підготовки, допризовної військової підготовки, у військово-патріотичному вихованні молоді.
7. Структура об'єднаного штабу "Joint staff"
8. Висновки щодо масштабів сучасних воєнних загроз Україні
9. Початок процесу інтеграції України з Північноатлантичним Альянсом
10. Система стандартів НАТО і що включає в себе
11. Що передбачає процес запровадження стандартів НАТО у діяльність ЗСУ
12. Військова стандартизація, військовий стандарт, стандарт НАТО, стандарт у сфері оборони держави-члена НАТО

Тема 1. Основи антикорупційної діяльності в Збройних Силах України.

Заняття 1. Корупція у світі та Україні: визначення і типологія.

Основні питання контролю:

1. Якими загальноприйнятими визначеннями корупції користуються міжнародні організації та національні інституції?
2. Якими є теоретичні наукові визначення корупції ?
3. Які специфічні види корупційної діяльності існують в різних сферах оборонного сектору (закупівлі, фінансах, кадровій роботі, миротворчих операціях, тощо)?
4. Якими є чинники ризику, що можуть сприяти корупції в оборонних установах?
5. Якими є наслідки корупції для окремої особи, установи, населення та держави?
6. Які наслідки корупції для морального стану військ та, ефективності їх дій?
7. Як впливає корупція на довіру народу до своїх збройних сил і які це має наслідки?
8. Чому корупційні ризики збільшуються в разі відсутності конкуренції, контролю та відповідальності за результат?
9. Яким чином живиться корупція в умовах таємності, невідкладності та вимог щодо сприяння місцевим оборонним підприємствам?
10. Яким чином окремі особи опираються тиску в корумпованому організаційному середовищі?
11. Чи існує зв'язок між ефективним урядуванням (управлінням) та вихованням доброчесності в секторі оборони ?
12. Як формується культура організації і як її можна змінити?
13. Якими є фундаментальні принципи прозорості в сучасних системах державного управління?
14. Які дії сприяють прозорості державного управління, чи сприяє прозорості управління захист осіб, які добросовісно повідомляють про порушення?

Тема 1. Основи антикорупційної діяльності в Збройних Силах України.

Заняття 2. Законодавчі основи запобігання та протидії корупції.

Основні питання контролю:

1. У чому полягає сутність верховенства права та яке його значення для запобігання корупції?

2. Які визначене поняття “корупція” в міжнародній практиці та національному законодавстві?
3. Які основні факти впливають на формування корупційних ризиків?
4. Які етапи формування сучасного антикорупційного законодавства в Україні?
5. Як структуровані державні інституції в антикорупційній сфері та які їх основні функції?
6. Які основні складові превентивної антикорупційної системи?
7. Які основні функції має Національне агентство з питань запобігання корупції?
8. Які основні складові системи запобігання корупції в Міноборони та ЗС України?
9. Які нормативно-правові акти регламентують функціонування уповноважених підрозділів (осіб), які займаються питаннями виявлення корупції та запобігання їй?

Тема 1. Основи антикорупційної діяльності в Збройних Силах України.

Заняття 3. Правові засоби запобігання корупції в Україні.

Основні питання контролю:

1. Які обмеження встановлює антикорупційне законодавство для публічних службовців?
2. Які правила застосовують щодо допустимості одержання подарунків публічними особами?
3. Які приписи містяться в Законі “Про запобігання корупції” щодо поведінки (дій) посадовця в ситуації пропонування та виявлення забороненого подарунка?
4. Який механізм запобігання прямому підпорядкуванню близьких осіб передбачено в Законі?
5. Які заходи для усунення прямого підпорядкування близьких осіб передбачено в Законі?
6. За якими ознаками визначають поняття потенційного та реального конфлікту інтересів?
7. За якими ознаками визначають приватний інтерес у контексті запобігання корупції?
8. Які зобов’язання щодо врегулювання конфлікту інтересів та запобігання йому покладено на посадовців?
9. У разі ситуативного (не постійного) конфлікту інтересів які способи його врегулювання є прийнятними?
10. Які способи врегулювання конфлікту інтересів передбачено для ситуації з тривалим (постійним) конфліктом інтересів?
11. Яких заходів має вжити (рішення прийняти) безпосередній начальник військової посадової особи, отримавши доповіді про наявність у підлеглого конфлікту інтересів під час виконання службових обов’язків?

Тема 2. Професійна етика військовослужбовця як основа.

Заняття 1. Етичні кодекси поведінки військовослужбовців. запобігання корупції.

Основні питання контролю:

1. Які знання й уміння формуються при вивченні навчальної дисципліни — Військовий етикет і дипломатичний протокол?

2. Дайте загальне визначення поняття —культура! і розкрийте її складники.
3. Охарактеризуйте культуру спілкування людей.
4. Який зв'язок етичного і естетичного існує в культурі спілкування людей?
5. Розкрийте роль мови в культурі спілкування.
6. Як співвідносяться поняття —мораль! і —етикет!?
7. Що Вам відомо про історію етикету?
8. Визначте сутність і зміст військового етикету та його зв'язок із вимогами Військових статутів Збройних Сил України.
9. Що таке честь і гідність офіцера, яку роль відіграють вони у життєдіяльності офіцера?
10. Розкрийте основні складові службового етикету офіцера.
11. Згадайте основні правила спілкування за допомогою телефону.
12. Які основні правила ділового листування, написання ділових паперів (доповідної, пояснювальної записки, рапорту, доручення)?
13. Яку роль відіграє форма одягу у життєдіяльності військовослужбовця?

Тема 2. Професійна етика військовослужбовця як основа запобігання корупції.
Заняття 2. Сутність та зміст професійної етики військовослужбовця.

Основні питання контролю:

1. Які знання й уміння формуються при вивченні навчальної дисципліни — Військовий етикет і дипломатичний протокол?
2. Що таке кодекси поведінки?
3. Як працюють кодекси поведінки?
4. Кодекс етичної поведінки військових посадових осіб: що визначає та дотримує
5. Принципи добросовісної поведінки
6. Свідоме ставлення та дотримання встановлених антикорупційним законодавством обмежень і заборон
7. Основний міжнародний документ, що визначає базові демократичні цінності сучасного війська
8. Цінність ЄДНІСТЬ, як реалізовується
9. Цінність ВІРНІСТЬ, як реалізовується
10. Цінність ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, як реалізовується
11. Цінність НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ, як реалізовується
12. Цінність ПРОФЕСІОНАЛІЗМ, як реалізовується

Тема 2. Професійна етика військовослужбовця як основа запобігання корупції.
Заняття 3. Професійна етика в системі запобігання корупції.

Основні питання контролю:

1. Визначення поняття принципу добросовісності.
2. Визначення поняття добросовісності.
3. Заборони та інформація з обмеженим доступом відповідно до ст. 60 Закону України “Про запобігання корупції”.
4. Поняття принципу лідерства та лідерства.

5. Принципи єдиноначальності та доброчесності.
6. Принципи індивідуальної відповідальності та гендерної рівності.
7. Гендерна ідентичність та забезпечення гендерної рівності.
8. Етичні засади військовослужбовця.
9. Службовий етикет військовослужбовця.

Тема 1. Сутність і зміст управлінської діяльності командира.

Заняття 1. Особливості управлінської діяльності командира військового підрозділу в умовах виконання бойових завдань. (З урахуванням досвіду АТО (ООС)).

Основні питання контролю:

1. Головна мета управління підрозділами частинами.
2. Методи управління діяльністю командира.
3. Головні форми управління повсякденною діяльністю підрозділів.
4. Професійно-психологічний відбір.
5. Воєнно-соціальна робота.
6. Основні функції командира.
7. Прийоми і засоби управління.
8. Алгоритм дій командира.

Тема 1. Сутність і зміст управлінської діяльності командира.

Заняття 2. Управлінська діяльність командира підрозділу.

Основні питання контролю:

1. Що розуміють під командирськими якостями особистості офіцера.
2. Психолого-педагогічні умови ефективності організаторської діяльності командира.
3. Шляхи удосконалення стилю управління.
4. Характер управлінської діяльності командирів.
5. Стиль управлінської діяльності командирів.
6. Базові принципи поведінки офіцера.
7. Авторитет офіцера та його різновиди.
8. Сутність поняття лідерство.
9. Класифікація та типи лідерства.

Тема 2. Методологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Заняття 1. Актуальні проблеми організації роботи з особовим складом.

Основні питання контролю:

1. Суб'єкти об'єкти виховного процесу.
2. Сутність роботи з особовим складом командирів підрозділів.
3. Складові частини процесу виховання.
4. Методи командира підрозділу по організації роботи з особовим складом.

Тема 2. Методологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Заняття 2. Педагогічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Основні питання контролю:

1. Структура військово-педагогічного процесу.
2. Особливості військово-педагогічного процесу.
3. Закони навчання військовослужбовців.

Тема 2. Методологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Заняття 3. Інформаційно-пропагандистське забезпечення та інформування особового складу в підрозділах Збройних Сил України.

Основні питання контролю:

1. Суб'єкти, об'єкти інформаційно-пропагандистського забезпечення особового складу Збройних Сил України.
2. Головні завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення.
3. Організація інформаційно-пропагандистського в бойових умовах.

Тема 2. Методологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Заняття 4. Індивідуально-виховна підготовка особового складу в підрозділах Збройних Сил України.

Основні питання контролю:

6. Принципи індивідуальної виховної роботи в підрозділі.
7. Система індивідуальної виховної роботи в підрозділі.
8. Структура індивідуальної виховної роботи.

Тема 3. Психологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.

Заняття 1. Психологічні основи вивчення особистості військово-службовців.

Основні питання контролю:

9. Поняття: індивід, індивідуальність, особистість.
10. Види вивчення особового складу.
11. Основні показання для реабілітації військовослужбовців.

Тема 3. Психологічні основи роботи з особовим складом військового підрозділу.
Заняття 2. Соціально-психологічна характеристика військового колективу.

Основні питання контролю:

12. Різновиди зв'язків у групах між військовослужбовцями.
13. Військовий колектив та етапи формування.
14. Особливості військового колективу та його специфіка.
15. Постійна робота командира, основні функції та власний приклад.

Вогнева підготовка

Контрольна робота
з модуля „Стрілецька зброя та вогнева підготовка”
студента _____ взводу _____
прізвище, ініціали

Варіант 1

1. Яка зброя відноситься до стрілецької? Як класифікується стрілецька зброя за її бойовими можливостями?
2. Поняття про постріл. Назвати та дати характеристику періодам пострілу.
3. Поняття про траєкторію польоту кулі. Від чого залежать форми траєкторії, назвати їх. Які траєкторії використовують під час стрільби з вогнепальної зброї та гранатометів?
4. Призначення, загальна будова та принцип автоматичної дії автомата АК74 та кулемета РКК-74.

Варіант 2

1. Що таке калібр? Призначення гвинтових нарізів в каналі ствола? Як називаються проміжки між нарізами? Які способи використовуються для вимірювання калібру нарізної зброї в різних країнах?
2. Дати визначення початкової швидкості кулі. На що впливає, від чого залежить? Початкова швидкість кулі автомата АК74 та пістолета Макарова.
3. Дати визначення прямого пострілу. Що таке дальність прямого пострілу? Практичне значення прямого пострілу. Дальність прямого пострілу при стрільбі по грудній та рухомій цілі з автомата АК74.
4. Призначення, бойові властивості та будова термобаричних гранат.

Варіант 3

1. Що є основою класифікації систем автоматичної стрілецької зброї за принципом використання енергії порохових газів? Назвати найбільш поширені системи автоматики в сучасній стрілецькій зброї. Приклади таких систем?
2. Дати визначення куту вильоту. Які фактори спричиняють виникнення кута вильоту? Як можна змінити величину кута вильоту?
3. Поняття про прикритий, мертвий та простір що уражається. Від чого вони залежать, їх практичне значення.
4. Яким може бути розбирання автомата (пістолета)? Коли вони застосовуються? Назвати порядок неповного розбирання та складання після неповного розбирання АК74 та ПМ.

Варіант 4

1. Загальні правила поводження зі зброєю та з боеприпасами.

2. Траєкторія польоту кулі (гранати) в повітрі. Сили, які утворюють траєкторію. Форми траєкторії.

3. Призначення, загальна будова пістолета Макарова. На чому ґрунтується робота автоматики пістолета?

4. Призначення, бойові властивості, будова ручних осколкових гранат РГД-5 та Ф-1 та запалу УЗРГМ. Підготовка гранат до метання.

Варіант 5

1. Дати визначення прямому пострілу. Що таке дальність прямого пострілу? Практичне значення прямого пострілу. Дальність прямого пострілу при стрільбі по грудній та рухомій цілі з автомата АК74.

2. Призначення, бойові властивості, будова ручної протитанкової гранати РКГ-3Е та підготовка її до метання.

3. Правила поводження з боєприпасами. Які патрони застосовуються для стрільби з пістолета Макарова та автомата АК74?

4. Бойові властивості автомата АК74 та пістолета Макарова.

« _____ » _____ 20____ Студент _____
підпис

Варіант № 1

(літеру правильної відповіді обвести)

№ з/п	Питання	Відповідь	Варіанти відповідей
1	Як зміниться початкова швидкість кулі, якщо вологість порохового заряду збільшиться?	А	зменшиться
		Б	збільшиться
		В	залишиться незмінною
2	На який кут впливають сполучення вібрації ствола, відбою зброї та інших причин?	А	на кут підвищення
		Б	на кут метання
		В	на кут вильоту
3	Назвати тривалість другого періоду пострілу	А	від початку горіння порохового заряду до повного врізання оболонки кулі в нарізи ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту повного згорання порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола
4	Як зміниться початкова швидкість кулі, якщо вага порохового заряду зменшиться?	А	зменшиться
		Б	залишиться незмінною
		В	збільшиться

Варіант № 2

(літеру правильної відповіді обвести)

№ з/п	Питання	Відповідь	Варіанти відповідей
1	Дати визначення внутрішньої балістики	А	це наука, яка займається вивченням процесів, які відбуваються під час руху кулі (гранати) вздовж каналу ствола
		Б	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати) після припинення дії на неї порохових газів
		В	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати, снаряду, міни, авіаційної бомби і т.п.)
2	Як називають швидкість руху кулі у дулового зрізу ствола?	А	максимальною швидкістю
		Б	початковою швидкістю
		В	кінцевою швидкістю
3	Рух зброї (ствола) назад під час пострілу називається...	А	реактивною силою
		Б	пострілом
		В	відбоєм
4	Що таке постріл?	А	викидання кулі (гранати) з каналу ствола зброї енергією газів, які утворюються при згоранні порохового заряду
		Б	політ кулі по траєкторії
		В	попадання кулі в ціль
5	Як зміниться початкова швидкість кулі, якщо температура порохового заряду збільшиться?	А	зменшиться
		Б	збільшиться
		В	залишиться незмінною
6	Який кут називають кутом вильоту?	А	кут між напрямком осі каналу ствола до пострілу та її напрямком в момент вильоту кулі
		Б	кут замкнений між прямою лінією, що являє собою продовження осі каналу ствола до пострілу і горизонтом зброї
		В	кут, замкнений між лінією підвищення і горизонтом зброї
7	Назвати тривалість попереднього періоду пострілу	А	від початку горіння порохового заряду до моменту повного врзання оболонки кулі в нарізи ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту повного згорання порохового снаряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола
8	Як зміниться час згорання порохового заряду, якщо його	А	зменшиться
		Б	збільшиться

	температура зменшиться?	В	залишиться незмінною
9	Як зміниться кут вильоту, якщо приклад автомата уперти в плече нижньою частиною затильника?	А	зменшиться
		Б	збільшиться
		В	залишиться незмінною
10	Назвати тривалість першого (основного) періоду пострілу	А	від початку горіння порохового заряду до повного вривання оболонки кулі в нарізи ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту повного згорання порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола

« » _____ 202____ р. _____

Дата

підпис

прізвище, ініціали

Варіант № 3

(літеру правильної відповіді обвести)

№ з/п	Питання	Відповідь	Варіанти відповідей
1	Простір за укриттям, що не пробивається кулею, від його гребня до точки зустрічі називається...	А	прикритим простором
		Б	мертвим простором
		В	простором, що уражається
2	Як називають швидкість руху кулі у дулового зрізу ствола?	А	максимальною швидкістю
		Б	початковою швидкістю
		В	кінцевою швидкістю
3	Що таке точка падіння ?	А	точка на цілі або за її межами, на яку наводиться зброя
		Б	центр дулового зрізу ствола
		В	точка перетину траєкторії з горизонтом зброї
4	Яка частина (механізм) автомата АК – 74 призначена для приведення	А	зворотний механізм
		Б	затворна рама з газовим поршнем

	в дію затвора та ударно – спускового механізму	В	кришка ствольної коробки
5	Як зміниться початкова швидкість кулі, якщо температура порохового заряду збільшиться?	А	зменшиться
		Б	збільшиться
		В	залишиться незмінною
6	Що таке повна горизонтальна дальність?	А	відстань від точки вильоту до точки падіння кулі
		Б	відстань від точки вильоту кулі до перетину траєкторії з лінією прицілювання
		В	дальність, до якої зберігається убивча дія кулі
7	Як усунути осічку, яка виникла при стрільбі з автомата АК – 74?	А	перезарядити автомат і продовжити стрільбу
		Б	оглянути та прочистити автомат
		В	відправити автомата до ремонтної майстерні
8	Як зміниться початкова швидкість кулі, якщо вологість порохового заряду збільшиться?	А	зменшиться
		Б	залишиться незмінною
		В	збільшиться
9	Що таке висота траєкторії?	А	найвища точка траєкторії над горизонтом зброї
		Б	найкоротша відстань від вершини траєкторії до горизонту зброї
		В	найкоротша відстань від будь-якої точки траєкторії до лінії прицілювання
10	Яка вага пістолета Макарова зі спорядженим магазином?	А	810 г
		Б	940 г
		В	1260 г

« _____ » _____ 202____ р. _____

Дата

підпис

прізвище, ініціали

КОНТРОЛЬНІ ТЕСТИ

з дисципліни „Військова підготовка”

Розділ „Стрілецька зброя та Вогнева підготовка ”

Варіант №1

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Дати визначення внутрішньої балістики	А	це наука, яка займається вивченням процесів, які відбуваються під час руху кулі (гранати) вздовж каналу ствола;
		Б	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати) після припинення дії на неї порохових газів;
		В	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати, снаряду, міни, авіаційної бомби і т.п.).
2	Як зміниться дальність прямого пострілу, якщо збільшити настильність траєкторії ?	А	Зменшиться;
		Б	Залишиться незмінною;
		В	Збільшиться.
3	Яка маса АК-74 зі спорядженим магазином?	А	5.46/5.61 кг;
		Б	3.6/3.8 кг;
		В	3.6/3.5 кг.
4	Яка вага гранатомета РПГ – 7 ?	А	10 кг
		Б	6.3 кг
		В	12 кг
5	До якого прийому стрільби з ПМ відносяться прицілювання та спуск курка?	А	Приготування до стрільби
		Б	Здійснення пострілу
		В	Припинення стрільби

Підпис

Прізвище

Варіант №2

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1		А	це наука, яка займається вивченням процесів, які відбуваються під час руху кулі (гранати)

	Дати визначення зовнішньої балістики		вздовж каналу ствола;
		Б	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати) після припинення дії на неї порохових газів;
		В	це наука, яка вивчає рух кулі (гранати, снаряду, міни, авіаційної бомби і т.п.).
2	Простір за укриттям ,що не пробивається кулею від його гребня до точки зустрічі називається -...	А	Прикритим простором
		Б	Мертвим простором
		В	Простором, що уражається
3	Яка дальність прямого пострілу по грудній фігурі у АК -74 ?	А	440 м
		Б	460 м
		В	325 м
4	Яка початкова швидкість гранати гранатомета РПГ – 7 ?	А	185 м/с
		Б	220 м/с
		В	140 м/с
5	До якого прийому стрільби з ПМ відносяться припинення натискання на хвіст спускового гачка, включення запобіжника та розрядження пістолета?	А	Приготування до стрільби
		Б	Здійснення пострілу
		В	Припинення стрільби

Підпис

Прізвище

Варіант №3

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Що таке постріл?	А	викидання кулі (гранати) з каналу ствола зброї енергією газів, які утворюються при згоранні порохового заряду
		Б	політ кулі по траєкторії
		В	попадання кулі в ціль
2		А	прикритим простором
		Б	мертвим простором

	Частина прикритого простору, на якому ціль не може бути уражена при данній траєкторії називається -...	В	простором ,що уражається
3	Яка ємність магазину у АК – 74 ?	А	30 шт
		Б	45 шт
		В	20 шт
4	Яка здатність до пробиття броні у гранатомета РПГ – 7 ?	А	до 300 мм
		Б	до 200 мм
		В	до 400 мм
5	Який час на стрільбу встановлений курсом стрільб при виконанні Початкової вправи стрільби з автомата?	А	60с
		Б	30с
		В	необмежений

Підпис

Прізвище

Варіант №4

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Назвати кількість періодів пострілу	А	6
		Б	4
		В	3
2	Частина прикритого простору, на якому ціль може бути уражена називається...	А	прикритим простором
		Б	мертвим простором
		В	простором, що уражається
3	На якому принципі базується	А	використання енергії відбою
		Б	використання енергії вривання кулі в нарізи ствола

	автоматична дія автомата АК – 74 ?	В	використання енергії порохових газів , відведених з каналу ствола
4	Яка ручна граната належить до оборони ?	А	РГД – 5
		Б	Ф – 1
		В	РКГ – 3
5	Який час на стрільбу встановлено курсом стрільб при виконанні 1-ї вправи стрільби з пістолета?	А	60с
		Б	20с
		В	необмежений

Підпис

Прізвище

Варіант №5

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Назвати тривалість першого чи основного періоду при пострілі	А	від початку горіння порохового заряду до повного врізання оболонки кулі в нарізи ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту повного згорання порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола
2	Який кут називається кутом підвищення?	А	кут між лінією метання і горизонтом зброї
		Б	кут замкнений між лінією підвищення і горизонтом зброї
		В	кут між лінією підвищення і лінією метання
3	Яка бойова швидкострільність при стрільбі поодинокими пострілами з АК – 74 ?	А	40 постр/хв
		Б	50 постр/хв
		В	30 постр/хв

4	Який радіус убойної дії осколків гранат РГД – 5, РГН ?	А	25 м
		Б	200 м
		В	100 м
5	Скільки очок необхідно вибити, щоб отримати оцінку «відмінно» при виконанні Початкової вправи зі стрільби з автомата?	А	30 очок
		Б	25 очок
		В	20 очок

Підпис

Прізвище

Варіант №6

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання	Варіанти відповідей	
1	Назвати тривалість другого періоду при пострілі	А	від початку горіння порохового заряду до повного врізання оболонки кулі в нарізи ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту повного згорання порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола
2	Яка лінія називається лінією прицілювання ?	А	пряма лінія ,яка є продовженням осі каналу ствола до пострілу (по закінченню наведення)
		Б	пряма лінія ,яка проходить від ока стріляючого через середину прорізу прицілу і вершину мушки в точку прицілювання
		В	пряма лінія ,яка є продовженням осі началу ствола в момент вильоту кулі
3	Яка частина автомата АК – 74 призначена для досилання патрону в патронник ,закривання каналу ствола ,розбивання капсуля ударником і вилучення гільзи з патронника?	А	ударно- спусковий механізм
		Б	затворна рама з газовим поршнем
		В	затвор
4	Який радіус убойної дії осколків	А	25 м
		Б	200 м
		В	

	гранат Ф-1 та РГО		100 м
5	Скільки очок необхідно вибити, щоб отримати оцінку «відмінно» при виконанні 1-ї вправи стрільби з пістолета?	А	28 очок
		Б	25 очок
		В	20 очок

Підпис

Прізвище

Варіант №7

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання	Варіанти відповідей	
1	Назвати тривалість третього періоду або періоду післядії газів	А	від моменту повного згорання порохового заряду до моменту вильоту кулі з каналу ствола
		Б	від початку руху кулі до моменту повного згорання порохового заряду
		В	від моменту вильоту кулі з каналу ствола до моменту зупинки дії порохових газів на кулю
2	Що таке горизонт зброї?	А	вертикальна площина, яка проходить через точку вильоту кулі
		Б	горизонтальна площина, яка проходить через лінію піднесення
		В	площина, яка проходить через лінію прицілювання
3	Яка прицільна дальність стрільби з АК- 74 ?	А	800 м;
		Б	900 м;
		В	1000 м.
4	Для вибуху розривного заряду яких гранат призначений запал УЗРГМ ?	А	РГН, РГО
		Б	РГД – 5, Ф – 1
		В	РКГ – 3
5	Скільки очок необхідно вибити, щоб отримати оцінку «добре» при виконанні Початкової вправи стрільби з автомата?	А	28 очок
		Б	25 очок
		В	20 очок

--	--	--	--

Підпис

Прізвище

Варіант №8
(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Як називають швидкість руху кулі у дулового срізу ствола?	A	максимальною швидкістю.
		Б	початковою швидкістю.
		В	кінцевою швидкістю.
2	Що таке точка падіння ?	A	точка на цілі або за її межами ,на яку наводиться зброя
		Б	центр дулового зрізу ствола
		В	точка перетину траєкторії з горизонтом зброї
3	Яка частина (механізм) автомата АК – 74 призначена для приведення в дію затвора та ударно – спускового механізму	A	зворотний механізм
		Б	затворна рама з газовим поршнем
		В	кришка ствольної коробки
4	Для вибуху розривного заряду яких гранат призначений запал УДЗ ?	A	РГД – 5, Ф – 1
		Б	РГН, РГО
		В	РКГ – 3
5	Скільки очок необхідно вибити, щоб отримати оцінку «добре» при виконанні 1-ї вправи стрільби з пістолета?	A	28 очок
		Б	25 очок
		В	21 очко

Підпис

Прізвище

Варіант №9

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Як зміниться початкова швидкість кулі ,якщо температура порохового заряду збільшиться?	А	зменшиться
		Б	збільшиться
		В	залишиться незмінною
2	Що таке повна горизонтальна дальність?	А	відстань від точки вильоту до точки падіння кулі;
		Б	відстань від точки вильоту кулі до перетину траєкторії з лінією прицілювання ;
		В	дальність, до якої зберігається убивча дія кулі.
3	Як усунути осічку ,яка виникла при стрільбі з автомата АК – 74?	А	перезарядити автомат і продовжити стрільбу
		Б	оглянути та прочистити автомат
		В	відправити автомата до ремонтної майстерні
4	Яка вибухова речовина застосовується для спорядження ручних осколкових гранат ?	А	гексоген
		Б	тротил
		В	тетрил
5	Які мішені застосовуються при виконанні Початкової вправи стрільби з автомата та 1-ї вправи стрільби з пістолета?	А	грудна фігура з колами (мішень №4)
		Б	головна фігура (мішень №5а)
		В	ростова фігура (мушень №8)

 Підпис

Прізвище

Варіант №10

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Як зміниться початкова швидкість кулі ,якщо вологість порохового заряду зменшиться?	А	зменшиться
		Б	залишиться незмінною
		В	збільшиться
2	Що таке висота траєкторії?	А	найвища точка траєкторії над горизонтом зброї
		Б	найкоротша відстань від вершини траєкторії до горизонту зброї
		В	найкоротша відстань від будь-якої точки

			траєкторії до лінії прицілювання
3	Яка вага пістолета Макарова зі спорядженням магазином ?	А	810 г
		Б	940 г
		В	1260 г
4	Яка середня дальність метання ручної протитанкової кумулятивної гранати РКГ-3?	А	40-50м
		Б	20-40м
		В	15-20м
5	Де дозволяється заряджати зброю перед виконанням вправ стрільби зі стрілецької зброї?	А	у місцях, де зберігається та видається зброя
		Б	у вихідному положенні
		В	після проходження рубежу відкриття вогню (на лінії вогню)

Підпис

Прізвище

Варіант №11

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Як зміниться дальність польоту ,пробивна та убивча сила кулі ,якщо початкова швидкість кулі збільшиться?	А	зменшиться
		Б	залишиться незмінною
		В	збільшиться
2	Що таке кут метання?	А	кут замкнений між лінією підвищення і горизонтом зброї
		Б	кут між лінією метання і горизонтом зброї
		В	кут між лінією підвищення і лінією метання
3	Який калібр пістолета Макарова ?	А	7.62 - мм
		Б	5.6 – мм
		В	9 – мм
4	Яка вага протитанкової кумулятивної гранати РКГ-3?	А	600г
		Б	530г
		В	1070г
5	Хто дає дозвіл на відкриття вогню під час проведення стрільби на військовому стрільбищі?	А	начальник пункту бойового постачання
		Б	керівник стрільби на ділянці
		В	старший керівник стрільби

--	--	--	--

Підпис

Прізвище

Варіант №12

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Рух зброї назад під час пострілу називається...	A	реактивною силою
		Б	пострілом
		В	відбосм
2	Що таке лінія метання?	A	пряма лінія ,яка є продовженням осі каналу ствола до пострілу (по закінченню наведення)
		Б	пряма лінія ,яка проходить від ока стріляючого через середину прорізу прицілу і вершину мушки в точку прицілювання
		В	пряма лінія ,яка є продовженням осі началу ствола в момент вильоту кулі
3	Яка початкова швидкість кулі пістолета Макарова ?	A	420 м/с
		Б	315 м/с
		В	253 м/с
4	Характер дії запалу ручної кумулятивної гранати РКГ-3?	A	дистанційний
		Б	ударний
		В	ударно-дистанційний
5	Яка з цих формул називається формулою тисячної?	A	$C_D = \frac{C_B \cdot 1000}{\Theta_C}$
		Б	$\ddot{H} = \frac{B_Y \cdot 1000}{\mu}$
		В	$D = \frac{B \cdot 1000}{K}$

Підпис

Прізвище

Варіант №13

(літеру правильної відповіді обвести)

№п/п	Питання		Варіанти відповідей
1	Який кут називають кутом вильоту?	А	кут між напрямком осі каналу ствола до пострілу та її напрямком в момент вильоту кулі
		Б	кут замкнений між прямою лінією ,що являє собою продовження осі каналу ствола до пострілу і горизонтом зброї
		В	кут, замкнений між лінією підвищення і горизонтом зброї
2	Що таке кут падіння ?	А	кут між лінією метання і горизонтом зброї
		Б	кут замкнений між лінією підвищення і горизонтом зброї
		В	кут, замкнений між дотичною до траєкторії в точці падіння і горизонтом зброї
3	Яка бойова швидкострільність пістолета Макарова ?	А	20 постр./хв
		Б	30 постр./хв
		В	40 постр./хв
4	Назвати характер бойової дії ручної кумулятивної гранати РКГ-3.	А	ураження кумулятивним струменем газів
		Б	ураження осколками
		В	ураження ударною хвилею
5	Яка з цих формул називається формулою тисячної?	А	$K = \frac{B \cdot 1000}{D}$
		Б	$C_D = \frac{C_B \cdot 1000}{\Theta_C}$
		В	$\ddot{H} = \frac{B_Y \cdot 1000}{\mu}$

Підпис

Прізвище

Таблиця правильних відповідей

№ варіанта № питання															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	А	Б	А	Б	Б	В	В	Б	Б	В	В	В	А	В	В
2	В	А	Б	В	Б	Б	Б	В	А	Б	Б	В	В	Б	В
3	В	А	А	В	А	В	В	Б	А	А	В	Б	Б	Б	Б
4	Б	В	В	Б	А	Б	Б	Б	Б	В	В	Б	А	А	Б
5	Б	В	В	В	Б	Б	В	В	А	В	В	В	А	Б	А

№ варіанта № питання															
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1	Б	А	А	Б	В	А	В	В	Б	Б	Б	Б	Б	В	В
2	Б	В	Б	А	Б	А	Б	В	В	Б	В	Б	А	В	Б
3	В	Б	А	А	А	А	Б	Б	Б	В	Б	А	Б	В	В
4	В	А	В	А	А	Б	Б	А	А	В	А	Б	Б	Б	Б
5	Б	А	В	Б	Б	Б	В	А	Б	Б	В	В	В	Б	Б

Стройова підготовка

Тестові завдання
для перевірки знань положень Стройового статуту ЗС України
ВАРІАНТ 1

1. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Стрій - визначене Стройовим статутом Збройних Сил України розміщення військовослужбовців, підрозділів і частин для їх _____ дій у пішому порядку або на машинах.

- а) визначених
- б) спільних
- в) бойових
- г) організованих
- д) поодиноких

2. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Шеренга - стрій, у якому військовослужбовці розміщені _____ на одній лінії.

- а) один за одним
- б) один біля одного
- в) поруч
- г) обличчям до фронту
- д) розосереджено

3. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Лінія машин - стрій, у якому машини розміщені на одній _____ одна біля одної.

- а) лінії
- б) смузі
- в) дорозі
- г) рисці
- д) стороні

4. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Фланг - правий (лівий) _____ строю. Під час поворотів строю назви флангів не змінюються.

- а) бік
- б) напрям
- в) сторона
- г) край
- д) кінцівка

5. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Фронт - бік строю, до якого військовослужбовці _____ обличчям, а машини - лобовою частиною.

- а) повернені
- б) розгорнені
- в) вишикувані
- г) розташовані

д) розміщені

6. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Тильний бік строю –

- а) простір, що є за військовослужбовцями, підрозділами і частинами
- б) бік, до якого військовослужбовці повернені спиною
- в) бік, протилежний фронту
- г) відстань від направляючого до останнього у строю військовослужбовця
- д) край за замикаючим військовослужбовцем (підрозділом)

7. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Відстань по фронту між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами -

- а) інтервал
- б) дистанція
- в) ширина
- г) глибина
- д) рокада

8. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Відстань у глибину між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами –

- а) глибина
- б) ширина
- в) лінійна відстань
- г) інтервал
- д) дистанція

9. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Ширина строю –

- а) відстань між флангами
- б) дистанція між напрямним і замикаючим
- в) відстань по лінії строю між командиром підрозділу і замикаючим
- г) відстань від першої шеренги до останньої
- д) ділянка місцевості, яку займає стрій

10. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Глибина строю -

- а) відстань від першого військовослужбовця (військовослужбовця, що стоїть попереду) до останнього військовослужбовця (військовослужбовця, що стоїть позаду)
- б) відстань від першої шеренги (військовослужбовця, що стоїть попереду) до останньої шеренги (військовослужбовця, що стоїть позаду)
- в) відстань від направляючої шеренги (військовослужбовців, що стоять попереду) до замикаючої шеренги (військовослужбовців, що стоїть позаду)

11. Закінчити речення

Двошеренговий стрій - стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного кроку (витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, що стоїть попереду). Шеренги поділяються на

12. Закінчити речення

Після повороту строю назви шеренг _____

13. Закінчити речення

Якщо за військовослужбовцем першої шеренги не стоїть військовослужбовець другої шеренги, такий ряд називається _____

14. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Скільки військовослужбовців знаходяться у ряду ?

- а) один
- б) два
- в) три
- г) чотири та більше
- д) за рішенням командира

15. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Після повороту двошеренгового строю кругом військовослужбовець неповного ряду

- а) діє за командою командира
- б) залишається на місці
- в) самостійно стає у першу шеренгу

16. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

У зімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами _____ між ліктями

- а) 10-15 см.
- б) на ширину долоні
- в) 15-20 см.
- г) найкоротшими
- д) найдовшими

17. Вибрати найбільш повну вірну відповідь (обвести літеру)

У розімкнутому строю військовослужбовці в шеренгах розміщені по фронту один від одного з інтервалами _____

- а) на один крок
- б) на два кроки
- в) на три кроки
- г) які визначає командир
- д) на один крок або з інтервалами, які визначає командир

18. Закінчити речення

Стрій, у якому **військовослужбовці або підрозділи (машини)** розміщені один (одна) за одним (одною) на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром називається _____

19. Закінчити речення

Стрій, у якому **підрозділ** вишикуваний у колону або підрозділи в колонах вишикувані один за одним на дистанціях, установлених цим Статутом або командиром називається _____

20. Закінчити речення

Стрій, у якому **військовослужбовці, підрозділи (машини)** вишикувані на одній лінії по фронту в одношеренговому чи двошеренговому строю (в лінію машин) або в лінію колон з інтервалами, встановленими цим Статутом або командиром називається _____

21. Закінчити речення

Військовослужбовець (підрозділ, машина), що рухається на чолі строю у визначеному напрямку називається _____

22. Закінчити речення

Військовослужбовець (підрозділ, машина), який рухається останнім у колоні називається _____

23. Закінчити речення

Військовослужбовець, призначений для позначення лінії шиккування підрозділів і частин, а також лінії проходження урочистим маршем називається _____

24. Закінчити речення

Команди управління строєм (військовослужбовцем) поділяються на _____ та _____

25. Закінчити речення

Щоб припинити виконання прийому, подається команда "_____". За цією командою приймається положення, яке було до виконання прийому.

26. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Повороти на місці виконуються за командами:

- а) "Праворуч РУШ", "Ліворуч РУШ", "Півоберта право(ліво)руч РУШ", "Кругом РУШ"
- б) "Право-РУЧ", "Півоберта право-РУЧ", "Ліво-РУЧ", "Півоберта ліво-РУЧ", "Кру-ГОМ"
- в) "Направо-РУШ", "Півоберта направо(ліво)-РУШ", "Наліво-РУШ", "Кру-ГОМ"
- г) "Вправо-РУШ", "Півоберта вправо (вліво)-РУШ", "Вліво-РУШ", "Кругом РУШ"
- д) всі варіанти допустимі

27. Вибрати вірні відповіді (обвести літери)

Нормальна швидкість руху **кроком** при цьому довжина кроку -

- а) 110 - 120 кроків за хвилину
- б) 80-100 кроків за хвилину
- в) 125-145 кроків за хвилину
- а) 90 - 100 сантиметрів
- б) 50 - 60 сантиметрів
- в) 70 - 80 сантиметрів

28. Вибрати вірні відповіді (обвести літери)

Нормальна швидкість руху **бігом** при цьому довжина кроку -

- а) 145-155 кроків за хвилину
- б) 160-180 кроків за хвилину
- в) 185-195 кроків за хвилину
- а) 80-90 сантиметрів
- б) 95-105сантиметрів
- в) 65 - 75 сантиметрів

29. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Крок буває

- а) стройовий і похідний
- б) похідний і вільний
- в) стройовий і вільний

30. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Рух **стройовим** кроком починається за командою

- а) "Прямо - РУШ"
- б) "Кроком - РУШ"
- в) "Прямо кроком - РУШ"
- г) "Стройовим кроком - РУШ"
- д) " Прямо, стройовим кроком - РУШ"

31. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Рух **похідним** кроком починається за командою

- а) "Стройовим кроком - РУШ"
- б) "Кроком - РУШ"
- в) "Прямо вільним кроком - РУШ"
- г) "Прямо - РУШ"
- д) " Похідним кроком - РУШ"

32. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Під час руху стройовим кроком нога з витягнутим уперед носком виноситься на висоту

- а) 25-30 сантиметрів від землі
- б) 8-13 сантиметрів від землі
- в) 15 - 20 сантиметрів від землі

33. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Рух **бігом** починати за командою

- а) "Стройовим бігом - РУШ"
- б) "Бігом - РУШ"
- в) "Прямо бігом - РУШ"
- г) "Прямо - РУШ"
- д) " Руш бі-ГОМ"

34. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Для переходу від бігу на крок подається команда

- а) "Стройовим кроком - РУШ"
- б) "Кроком - РУШ"
- в) "Стій, кроком - РУШ"
- г) "Прямо - РУШ"
- д) " Прямо, похідним кроком - РУШ"

35. Вибрати найбільш повну вірну відповідь (обвести літеру)

Позначення кроку (бігу) на місці здійснюється за командою

- а) "На місці, кроком (бігом) - РУШ" (під час руху - "НА МІСЦІ")
- б) "На місці, кроком (бігом) - РУШ"
- в) "НА МІСЦІ"
- г) "На місці - РУШ" (під час бігу - "НА МІСЦІ")
- д) "Стоячи, кроком (бігом) - РУШ" (під час руху - "НА МІСЦІ")

36. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Для припинення руху подається команда

- а) "СТОЯТИ"
- б) "ПРИПИНИТИ РУХ"
- в) " НА МІСЦІ - СТОЯТИ"
- г) "СТІЙ"
- д) "СТОП"

37. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Поворот **кругом під час руху кроком** виконується за командою

- а))"Стій, кру-ГОМ",
- б) "Кругом - РУШ"
- в) "Кру-ГОМ "
- г) "У русі, кру-ГОМ "
- д) "Не зупиняючись, кру-ГОМ "

38. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Під час переміщення військовослужбовця праворуч, ліворуч і назад рухи руками _____

- а) здійснюються наступним чином: починаючи від плеча, здійснювати рух біля тулуба: вперед - руки згинаються в ліктях так, щоб кисті піднімалися вище пряжки пояса на ширину долоні й на відстані долоні від тулуба до рівня ліктя; назад - до упору в плечовому суглобі
- б) не здійснюються, якщо військовослужбовець зі зброєю

в) не здійснюються

39. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Поворот кругом під час бігу здійснюється _____

- а) після переходу на похідний крок за командою "Кругом РУШ"
- б) у бік лівої руки на одному місці на чотири рахунки в такт бігу
- в) після зупинки, за командою "Кру-ГОМ"

40. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Усі військовослужбовці зобов'язані під час зустрічі (обгону) вітати один одного, суворо додержуючись правил, викладених у статтях Стройового Статуту. Підлеглі та молодші за військовим званням вітають першими, а за умови рівного становища першим вітається той, _____

- а) хто першим помітив іншого військовослужбовця
- б) хто вважає себе більш обізнаним у Стройовому Статуті ЗС України
- в) хто вважає себе більш вихованим і ввічливим

41. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Під час виконання Державного Гімну України військовослужбовці, які перебувають у строю _____

- а) приймають стройове положення без команди
- б) приймають стройове положення за командою командира
- в) діють на свій розсуд

42. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Для розподілу відділення за загальною нумерацією подається команда "Відділення - за порядком - РОЗПОДІЛИСЬ". У двошеренговому строю після закінчення розподілу доповідь "Повний" або "Неповний" надає _____

- а) лівофланговий першої шеренги
- б) лівофланговий другої шеренги
- в) старший лівого флангу

43. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Для зміни напрямку заходженням плечем під час руху для відділення подається команда _____

- а) "Відділення - правим (лівим) плечем уперед - РУШ"
- б) "Відділення – вправо (вліво) - РУШ"
- в) "Відділення – праворуч(ліворуч) - РУШ"

44. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Військовослужбовці під час руху поза строєм і зустрічі один з одним зобов'язані вітатися виконуючи правила військового вітання за _____ кроків до зустрічі

- а) 10-15
- б) 7-9
- в) 5-6

45. Вибрати вірну відповідь (обвести літеру)

Під час підходу стройовим кроком до начальника для доповіді військовослужбовець зупиняється і повертається до нього обличчям за _____ кроки

- а) 6-7
- б) 2-3
- в) 4-5

Відповіді на тести з положень Стройового статуту ЗСУ

Варіанти

Варіант № 1		Варіант № 2		Варіант № 3		Варіант № 4	
1.	Б	1.	Б	1.	Б	1.	А
2.	Б	2.	В	2.	Д	2.	Б
3.	А	3.	Б	3.	Колона	3.	А
4.	Г	4.	Б	4.	Похідн.	4.	В
5.	А	5.	А	5.	Розгорн.	5.	Б
6.	В	6.	Б	6.	Пер. і др.	6.	В
7.	А	7.	А, В	7.	Не змін.	7.	А
8.	Д	8.	Б, А	8.	Не повн.	8.	Д
9.	А	9.	А	9.	Б	9.	А
10.	Б	10.	Г	10.	В	10.	Б
11.	Пер. і др.	11.	А	11.	Напрямн.	11.	Г
12.	Не змін.	12.	Б	12.	Замик.	12.	Б
13.	Не повн.	13.	А	13.	Лінійн.	13.	В
14.	Б	14.	В	14.	Під і вик	14.	Б
15.	В	15.	Б	15.	Відстав.	15.	В
16.	Б	16.	В	16.	Б	16.	Б
17.	Д	17.	А	17.	А, В	17.	Д
18.	Колона	18.	Д	18.	Б, А	18.	Колона
19.	Похідн.	19.	А	19.	А	19.	Похідн.
20.	Розгорн.	20.	Б	20.	Г	20.	Розгорн.
21.	Напрямн.	21.	Напрямн.	21.	Б	21.	Б
22.	Замик.	22.	Замик.	22.	В	22.	В
23.	Лінійн.	23.	Лінійн.	23.	Б	23.	Б
24.	Під і вик	24.	Під і вик	24.	Б	24.	Б
25.	Відстав.	25.	Відстав.	25.	А	25.	А
26.	Б	26.	Пер. і др.	26.	Б	26.	Пер. і др.
27.	А, В	27.	Не змін.	27.	Б	27.	Не змін.
28.	Б, А	28.	Не повн.	28.	А	28.	Не повн.
29.	А	29.	Б	29.	Г	29.	Б
30.	Г	30.	В	30.	А	30.	В
31.	Б	31.	Б	31.	В	31.	Б
32.	В	32.	Д	32.	А	32.	А, В
33.	Б	33.	Колона	33.	Д	33.	Б, А
34.	Б	34.	Похідн.	34.	А	34.	А
35.	А	35.	Розгорн.	35.	Б	35.	Г
36.	Г	36.	Г	36.	А	36.	Напрямн.
37.	Б	37.	Б	37.	Б	37.	Замик.
38.	В	38.	В	38.	А	38.	Лінійн.
39.	Б	39.	Б	39.	В	39.	Під і вик
40.	В	40.	В	40.	Б	40.	Відстав.
41.	А	41.	Б	41.	Г	41.	Б
42.	Б	42.	Б	42.	Б	42.	Б
43.	А	43.	А	43.	В	43.	А

44.	<i>B</i>	44.	Г	44.	Б	44.	Г
45.	<i>B</i>	45.	А	45.	В	45.	А